

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Rozdíly k přístupu ve tvorbě a péči o veřejné prostory na
vesnici a ve městě

Petra Jančurová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra JANČUROVÁ**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Rozdíly k přístupu ve tvorbě a péči o veřejné prostory na vesnici a ve městě**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Pojmosloví a jeho nejednotnost
Stručný vývoj přístupu k veřejným prostorům a péče o ně
Rozdíly ve tvorbě a péči na vesnici a ve městě - praktické porovnání na konkrétních městech/vesnicích
Zhodnocení a možnosti zlepšení

Rozsah grafických prací: –
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

GEHL, Jan. Život mezi budovami : Užívání veřejných prostranství. Ladislav Ptáček; Karel Blažek. Brno : Nadace Partnerství, 2000. 202 s. ISBN 80-85834-79-0.

MADDEN, Kathleen. Utváření místa : příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství. Editor českého vydání Robert Sedlák; Jitka Vlčková. 1. vyd. Brno : Nadace Partnerství, 2003. 99 s. ISBN 80-239-0614-3.

ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. Veřejné prostory v územně plánovacím procesu. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9.

Zákon č. 128/2000 sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
Nadace partnerství [online]. Dostupný z WWW:
<<http://www.nadacepartnerstvi.cz/>>.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Táňa Karlíková**
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: **25. června 2009**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

Ing. Robert Baťa, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 15. července 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 22. 4. 2010

Děkuji Ing. Táně Karlíkové za odborné vedení práce, podnětné rady a připomínky, které mi poskytla v průběhu psaní této práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá rozdíly v přístupu vesnic a měst k péči o veřejné prostory v České republice. V první části se věnuje nejednotnosti pojmosloví ve zmíněné oblasti a nastiňuje vývoj přístupu k péči o veřejné prostory. Také se zabývá rozdíly z pohledu organizačního zabezpečení a možných způsobů financování péče o veřejné prostory. Druhá část obsahuje porovnání rozdílů u tří konkrétních zvolených zástupců měst a vesnic v České republice.

KLÍČOVÁ SLOVA

veřejné prostory, zeleň, veřejná prostranství, péče

TITTLE

The differences between policy of public spaces creation and the care of public spaces in villages and towns

ANNOTATION

The aim of this thesis are differences between policy of public spaces to creation and care of public spaces in villages and towns in Czech republic. Theoretical part is devoted to concept disunity and adumbrate evolution of accession to care of public spaces. Furthermore this thesis treats of differences in personal and financial care of public spaces. The practical part contain confrontation of differences between three representatives of cities and villages in Czech republic.

KEYWORDS

public spaces, greenery, concourse, care

Obsah

Použité zkratky	8
Úvod	9
1 Pojmosloví a jeho nejednotnost.....	10
1.1 Definice veřejných prostorů.....	10
1.2 Členění veřejných prostorů	11
1.2.1 Základní členění	11
1.2.2 Veřejná prostranství dle významu	13
1.2.3 Veřejná prostranství dle funkce	14
1.2.4 Veřejná prostranství dle dopravní zátěže.....	15
1.2.5 Další členění	16
1.2.6 Venkovské veřejné prostory	16
2 Vývoj veřejných prostorů	18
2.1 Pravěk a starověk	18
2.2 Středověk	19
2.3 Novověk.....	19
2.4 Moderní vývoj veřejných prostorů.....	21
3 Požadavky na veřejné prostory.....	23
3.1 Obyvatelnost	23
3.2 Participace.....	24
3.3 Trvalá udržitelnost	25
4 Právní úprava v souvislosti s veřejnými prostory	28
5 Péče o veřejné prostory.....	30
5.1 Péče o fyzický vzhled veřejných prostorů	30
5.2 Organizace aktivit ve veřejných prostorech.....	31
6 Veřejné prostory ve vybraných městech a vesnicích	33
6.1 Město Vsetín	33
6.1.1 Základní informace o Vsetínu	33
6.1.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů	34
6.1.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče	37
6.1.4 Veřejné prostory ve městě Vsetín.....	38
6.2 Město Česká Lípa	39
6.2.1 Základní informace o České Lípě.....	39

6.2.2	Organizační zabezpečení veřejných prostorů	40
6.2.3	Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče	42
6.2.4	Veřejné prostory ve městě Česká Lípa	43
6.3	Město Cheb	44
6.3.1	Základní informace o Chebu	44
6.3.2	Organizační zabezpečení veřejných prostorů	45
6.3.3	Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče	46
6.3.4	Veřejné prostory ve městě Cheb.....	47
6.4	Obec Třeština	49
6.4.1	Základní informace o obci Třeština.....	49
6.4.2	Organizační zabezpečení veřejných prostorů	49
6.4.3	Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče	49
6.4.4	Veřejné prostory v obci Třeština	50
6.5	Obec Bory	52
6.5.1	Základní informace o obci Bory	52
6.5.2	Organizační zabezpečení veřejných prostorů	52
6.5.3	Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče	52
6.5.4	Veřejné prostory v obci Bory	53
6.6	Obec Malenice	54
6.6.1	Základní informace o obci Malenice	54
6.6.2	Organizační zabezpečení veřejných prostorů	54
6.6.3	Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče	54
6.6.4	Veřejné prostory v obci Malenice	55
7	Zhodnocení a návrhy na zlepšení.....	56
8	Závěr.....	59
	Seznam obrázků a tabulek.....	64
	Seznam příloh	64
	Použitá literatura	65

Použité zkratky

ČR	Česká republika
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
EU	Evropská unie
MA 21	Místní agenda 21
MAS	Místní akční skupina
MHD	Městská hromadná doprava
ROP	Regionální operační program
SDH	Sdružení dobrovolných hasičů
SPKP	Společnost pro komunitní plánování
TS	Technické služby

Úvod

Veřejné prostory, aniž si to vždy plně uvědomujeme, jsou téměř každodenní součástí našich životů. Ať už procházíme parkem při cestě do práce, nahlížíme do výloh obchodů podél náměstí nebo třeba doprovázíme děti za odpolední zábavou na dětském hřišti. Jsou to právě tyto prostory, které nám umožňují dopřát si relaxaci, strávit čas v prostředí zeleně či aktivním odpočinkem v parku. Jak by vypadalo město bez jediného kousku zeleně, bez vybavení v podobě laviček. Jak by vypadala vesnice bez upravené návsi. To jsou myšlenky, kterými se mnoho obyvatel nezabývá, neboť jim přijde existence zmíněných míst – tedy veřejných prostorů samozřejmá.

Jenže samozřejmá tato problematika jistě není, za upravenými veřejnými prostory je „něčí“ práce, za novými projekty „něčí“ nápady a za tím vším také „nějaké“ finance. Aby bylo možné odstranit neurčitá zájmena v předchozích větách, je nutné položit si otázku. Kdo zajišťuje tvorbu a péči veřejných prostor? Jaké finance zmíněnou tvorbu a péči umožňují? Jsou odpovědi stejné pro města i vesnice v České republice? Stěžejní otázkou mé práce tedy je: „Existují rozdíly k přístupu ve tvorbě a péči o veřejné prostory na vesnici a ve městě v ČR? V případě že ano, jaké rozdíly to jsou?“

Abych mohla začít hledat odpovědi na položenou otázku, je nutné se nejprve seznámit s teoretickou stránkou věci. Proto v první části této bakalářské práce uvedu vymezení veřejných prostorů ve smyslu jejich definice, nejednotnosti v pojmosloví a dělení do jednotlivých skupin dle různých kritérií. Následuje stručný historický přehled vývoje veřejných prostranství a jejich účelu od dávných dob až po současnost. Dále se budu zabývat požadavky kladenými na veřejné prostory a právním vymezením problematiky. V neposlední řadě se chci věnovat teoretickým možnostem péče o veřejné prostory a praktickým přístupům ve vybraných městech a vesnicích z České republiky.

1 Pojmosloví a jeho nejednotnost

Terminologie týkající se oblasti veřejných prostorů není v současné době zcela ucelená a jednoznačná. Tato nejednotnost je do jisté míry dána tím, že teoretická základna urbanismu, upravující zmíněný okruh, neměla v našich podmínkách ještě dostatek času k úplnému rozvinutí. Vždyť zájem o nové a funkční veřejné prostory přišel u představitelů českých měst, vesnic i občanů až během 90. let 20. století.¹

1.1 Definice veřejných prostorů

Urbanistické a architektonické pojetí termínu „veřejný prostor“ vychází z anglického „public space“. Tento termín je možné vyložit jako jakýkoliv prostor, který není soukromý. Slouží jako místo střetávání a komunikace a důležitý je jeho sociální aspekt. Oproti tomu termín „veřejné prostranství“ vyjadřuje pouze prostorovou podstatu. Tento termín se nejčastěji objevuje při snaze měst definovat prostory, za jejichž užívání jsou vybírány místní poplatky. Zmíněná definice je obsažena ve vyhlášce města a může tak u různých měst být částečně odlišná. Podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, jsou veřejná prostranství: „Všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, obdobné obslužné komunikace, odstavné plochy a parkoviště, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, sloužící k obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“ Podle Nadace partnerství, zabývající se touto problematikou, pak definice zní: „Nezastavěné prostory mezi budovami v našich obcích a městech, ulice, náměstí atd. Tato prostranství jsou přístupná každému a slouží různým účelům.“²

Domnívám se, že pro potřeby této práce je dostačující „veřejné prostory“ i „veřejná prostranství“ chápat jako pojem totožného významu. Proto bych se přiklonila k následující definici české urbanistky Vladimíry Šilhánkové, která tvoří jakýsi kompromis mezi oběma termíny. „Veřejné prostory jsou všechny nezastavěné prostory ve městě, které jsou volně (bezplatně) přístupné všem obyvatelům, návštěvníkům města, buď nepřetržitě, nebo s časovým omezením (např. parky zavírané na noc). Základní charakteristikou veřejného prostoru je jeho obyvatelnost spojená s užitností pro obyvatele, musí sloužit obyvatelům

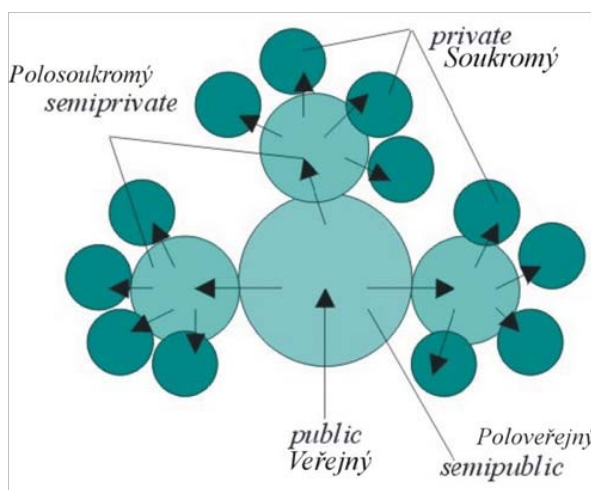
¹ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 6

² Nadace partnerství. *Nadacepartnerstvi.cz* [online]. 2006 [cit. 2009-12-03]. Teorie. Dostupné z WWW: <<http://www.nadacepartnerstvi.cz/p-12468&exp=male5>>.

města k provozování nejrůznějších činností pohybových (chůze, jízda na kole) a pobytových (sezení, hry).“³

1.2 Členění veřejných prostorů

Kritérií pro dělení veřejných prostorů existuje celá řada. Nejprve je nutné zmínit, že kromě prostorů veřejných rozlišujeme i prostory poloveřejné, polosoukromé a soukromé, jak naznačuje níže uvedený obrázek.⁴

Obr. 1.1 – Schéma prostorů⁵
Zdroj: <http://web.mvcr.cz/>

1.2.1 Základní členění

Nejjednodušší členění rozděluje veřejné prostory na čtyři základní typy: ulice, náměstí, zeleň a ostatní plochy. Tyto jednotlivé typy obsahují další subtypy, které mezi sebou mohou volně přecházet, případně splývat.⁶ Nyní se budu podrobněji věnovat výše zmíněným dílčím typům.

- 1) *Ulice* – dle Slovníku spisovné češtiny představuje „cestu mezi domy“. Je to prostor vymezený nejčastěji tzv. koridorovou zástavbou.⁷ Subtypy ulic představují například

³ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 9

⁴ GEHL, Jan. *Život mezi budovami : Užívání veřejných prostranství*. Ladislav Ptáček; Karel Blažek. Brno : Nadace Partnerství, 2000. 202 s. ISBN 80-85834-79-0., str. 61

⁵ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. Arch. Vladimíra. *Veřejné prostory našich měst*. In *Veřejná správa*. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2003 [cit. 2009-11-10]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2003/0006/pril_3.html>.

⁶ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. Arch. Vladimíra. *Veřejné prostory našich měst*. In *Veřejná správa*. Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2003 [cit. 2009-11-10]. Dostupné z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/s/2003/0006/pril_3.html>.

nábřeží a pasáž. Kde nábřeží je stavebně upravený prostor podél řeky a pasáž průchod mezi dvěma ulicemi budovou nebo krytý průchozí prostor naplněný obchodními aktivitami.

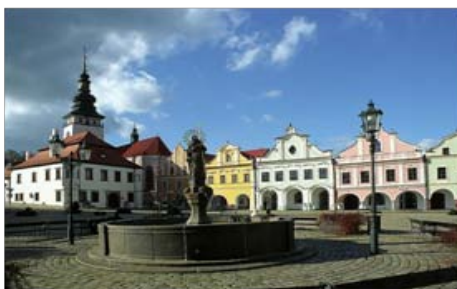

Obr. 1.2 - Dlouhá ulice, Litoměřice⁸

Zdroj: www.litomerice.cz

2) *Náměstí* – definováno jako prostranství ve městě ohraničené domy. Je to jeden z rozhodujících článků města a jeho centra. Slouží ke shromažďování lidí a má působit dojmem koncentrovanosti. Jsou charakterizována optickým vymezením, orientací, tvarem, velikostí, přístupy, příčným profilem nebo například úpravou a vybavením.⁹ V minulosti byla náměstí často střediskem obchodu a dopravy v dnešní době mají spíše funkci rekreační, reprezentativní a estetickou. Mohou to být odpočinkové zóny, sloužit pro různé kulturní akce apod.

Pod kategorií náměstí spadá i náves a tržiště. Náves je v podstatě totéž co náměstí, pouze situované ve venkovské zástavbě a s odpovídajícím vzhledem a funkcemi. Tržiště je místo, které slouží pro konání trhů.

Obr. 1.3 - Náměstí v Pelhřimově¹⁰

Zdroj: www.region-vysocina.cz

⁷ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 10

⁸ *Litoměřice* [online]. 2007 [cit. 2009-11-10]. Historické památky. Dostupné z WWW: <<http://www.litomerice.cz/cz/pamatka-56.html>>.

⁹ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 10-12

¹⁰ *Vítejte na Vysočině* [online]. 2008 [cit. 2009-11-10]. Typy na výlety. Dostupné z WWW: <<http://www.region-vysocina.cz/index.php?objekt=1105>>.

- 3) *Zeleň* – představuje plochy s velkým zastoupením přírodních prvků. Slouží především jako místo pro oddech a odpočinek. V těchto prostorech je vyloučena nebo omezena motorová doprava. Klasickým zástupcem městské zeleně je park. Je typický skladbou zeleně, vodními prvky, mobiliářem nebo zařízeními pro rekreaci. Dalším typ představují městské zahrady, které se vyznačují svým často velmi pravidelným charakterem. Do kategorie zeleně spadají i lesoparky či příměstské rekreační lesy.

Obr. 1.4 – Park v Přerově¹¹

Zdroj: www.mu-prerov.cz

- 4) *Ostatní veřejné plochy* – jsou nedefinovatelné prostorové útvary, které nemají jasné prostorové ohraničení anebo jasnou funkční náplň. Příkladem mohou být nákupní centra či komunikace a parkoviště v sídlištích.¹²

1.2.2 Veřejná prostranství dle významu¹³

Toto hledisko rozděluje veřejné prostory do šesti kategorií na základě spádového okruhu jeho nejčastějších uživatelů.

- 1) *Lokální* – vnitroblokové a polovnitroblokové prostory. Je důležitá obyvatelnost těchto prostor, neboť vytvářejí zázemí obyvatelům okolních domů. Jsou to místa setkávání či her. Často se zde nachází například dětská hřiště.
- 2) *Místní* – jeden z několika popř. mnoha obdobných prostor v městské čtvrti. Není mu přikládán žádný specifický význam. Je charakteristický promísením širokého spektra funkcí. Z prostorového hlediska se sem řadí například náměstí, městské třídy či menší parky.

¹¹ Přerov [online]. 2008 [cit. 2009-11-10]. Městský park. Dostupné z WWW: <<http://www.mu-prerov.cz/cs/oprerove/fotogalerie/mestsky-park-michalov/mestsky-park-michalov-let.html>>.

¹² ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 11-15

¹³ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 16-20

- 3) *Okrskový* – je typický pro určitou městskou část nebo čtvrť. Převažuje zde kulturně společenská a obchodní funkce. Často jde o kombinaci náměstí a městské třídy nebo křižovatku městských tříd.
- 4) *Celoměstský* – veřejný prostor, který je občany vnímán jako nejdůležitější a nejvýznamnější v rámci města. V mnohých případech jsou tyto prostory kombinovanými či pouze pěšími zónami. Z prostorového hlediska tuto kategorii tvoří systémy ulic a náměstí.
- 5) *Regionální* – symbolizuje konkrétní region. Je totožný s celoměstsky významným prostorem, ale probíhá zde větší množství akcí regionálního významu.
- 6) *Neregionální, národní* – vytváří či symbolizuje identitu národa, státu nebo jiné velké významné skupiny lidí. Pro Českou republiku jsou takovými místy Václavské a Staroměstské náměstí v Praze.

1.2.3 Veřejná prostranství dle funkce¹⁴

Aby mohly veřejné prostory sloužit obyvatelům, musí mít nějakou funkční náplň. U některých typů je tato funkce dána již jejich podstatou – např. plochy veřejné zeleně mají primárně funkci rekreační neboli oddechovou, jak bylo výše zmíněno. Následující dělení proto s malými výjimkami platí především pro náměstí.

- 1) *Společenské, slavnostní, reprezentační* (náměstí) – prostory sloužící k setkávání občanů. Mají velmi výraznou společenskou funkci. Představují reprezentační prostory či místa převážně formálního setkávání obyvatel.
- 2) *Obchodní* (náměstí, ulice) – prostor s hojným výskytem možností obchodů či služeb, které jsou přímo v ploše prostoru, nebo je jimi prostor lemován. Je jedním z nejživějších kvůli velkému množství možných aktivit a kontaktů.
- 3) *Shromažďovací, rozptylová* (náměstí) – tvoří prostranství před kulturními, církevními či jinak významnými budovami. Jeho účel je především v přebírání zátěže před či po akci konané v dané budově. Může plnit i doprovodné funkce při konání akcí vně budov.
- 4) *Dopravní* (náměstí, ulice) – slouží převážně pro individuální automobilovou dopravu, pro pohyb i parkování. Přičiněním této funkce jsou zde ostatní aktivity potlačeny.

¹⁴ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 20 - 23

- 5) *Rekreační, oddechové* (náměstí, park) – převažuje zde rekreační až obytná funkce. Častá je i výrazná parková úprava.
- 6) *Obytná* (náměstí, ulice) – v těchto místech většinou dochází k přechodu od veřejného prostoru k poloveřejnému či polosoukromému. V takovýchto prostranstvích převládají neformální kontakty, které vychází z toho, že se jejich účastníci většinou vzájemně znají.

1.2.4 Veřejná prostranství dle dopravní zátěže¹⁵

Dopravní funkce je stěžejní pro „uliční“ typ veřejného prostoru, ten se historicky vyvinul právě jako spojnice, trasa pohybu. Podle charakteru dopravní zátěže se veřejné prostory dělí na následující:

- 1) *Pěší zóna* – může být buď pouze pro chodce a cyklisty, nebo smíšená pro chodce, cyklisty a MHD. Pěší zóny se nacházejí nejčastěji v centrech měst a mají významnou obchodní a společenskou funkci.
- 2) *Městská ulice* – tvoří základní uliční síť a může mít celou řadu variant. Základní dva subtypy jsou městská ulice v obchodně společenském prostředí a městská ulice v obytném prostředí. První zmíněný subtyp se nachází zejména v centrálních městských oblastech. Je charakteristický hojným zastoupením obchodu a služeb a značnou frekvencí pohybu pěších. Druhý subtyp se naopak vyskytuje v obytné zástavbě mimo centrální polohy města. Typická je zklidněná doprava a velký podíl zeleně.
- 3) *Městská třída* – má velmi výraznou společenskou i dopravní funkci a patří mezi hlavní osy města. Při vhodném prostorovém uspořádání je možné snížit negativní vlivy dopravní zátěže, které pak nebrání obchodním či společenským funkcím prostranství. Díky tomu lze městské třídy označit za páteř a tepnu městského společenského a obchodního života.
- 4) *Dopravní koridory* – významné dopravní tepny pro rozsáhlou přepravu. Neumožňují téměř žádné jiné funkce či aktivity. Specifickými typy jsou prostory pro MHD a samostatné cyklistické stezky.

¹⁵ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 23-25

1.2.5 Další členění

Existují ještě další typy členění veřejných prostor, záleží především na konkrétním autorovi, která se rozhodne pro svou práci použít. K těm častějším patří dělení podle polohy vůči terénu, které dělí na prostory: na terénu, nad terénem (umělé terasy) a pod terénem (např. podchody). Prostory je možné dělit i podle zastřešení, a to logicky na volné a kryté. Tímto rozdělením většinou pojednání o členění veřejných prostorů končí. Pro účely mé práce je však nezbytné pokusit se ještě nastínit typy veřejných prostorů, se kterými se můžeme setkat na vesnicích.

1.2.6 Venkovské veřejné prostory¹⁶

Rozdíly, které jsou dnes mezi městskými a venkovskými prostory, jsou dány především odlišnou urbanistickou strukturou, která se jen pomalu mění. Venkov má například vždy blíže k okolní krajině nežli město, a proto odpadá nezbytná potřeba včlenit do zástavby prostranství rekreační zeleně. Nyní přiblížím jednotlivé typy řešených veřejných prostor na vesnici, jak je uvádí ve své práci Ing. Arch. Blanka Roubíková.

- 1) *Náves* – je vizitkou obce, plní komunikační, reprezentační a společenskou funkci. Častou dominantou návsi je historická stavba – ať už kostelík, zvonička či památník. Náves by měla představovat prostor pro zábavu i odpočinek, takže zde může být několik laviček pro posezení a zároveň několik prvků umožňujících dětské hraní.
- 2) *Ulice* – pro celkový obraz ulice mají velký význam často soukromé předzahrádky místních obyvatel. Existují obce, kde lze z obecních peněz zajistit výsadbu jednotného živého plotu apod.
- 3) *Ohrazený celek* – do této skupiny spadají ohrazená prostranství jako například zahrady mateřských školek a škol, případně zámecké parky a zahrady ale i hřbitovy.
- 4) *Krajina* – je úzce provázána s vesnicí. Její tradiční využívání v podobě zemědělství a hospodářství se rozšířilo i o rekreační a společenskou funkci. V krajině se nacházejí různé pěší cesty sloužící vycházkám, turistice či cyklistice.

¹⁶ ROUBÍKOVÁ, Ing. arch. Blanka. *Region Hranicko* [online]. 2005 [cit. 2010-03-31]. Dokumenty. Dostupné z WWW:

<http://www.regionhranicko.cz/dokumenty/projekty/24/1%20serie%20seminaru/Hriste%20a%20verejna%20prostranstvi/Verejna_prostranstvi_a_zelen.pdf>.

Mezi jednotlivé prvky, které vytvářejí veřejná prostranství, patří:

- 1) *Zeleň* – zahrnuje stromy, keře, květinové záhony, trávnik. Je základní výplní venkovských prostranství.
- 2) *Zpevněné plochy* – umožňují využívání prostoru. Obecně platí, že by měla být zpevněna pouze nejnужnější plocha.
- 3) *Drobná architektura* – základní soubor prvků je tvořen historickými objekty (kaplička, socha, pomník). Mohou to však být i altány a podobná díla.
- 4) *Mobiliář* – přenosná či snadno demontovatelná zařízení. Například lavičky, pouliční osvětlení, odpadkové koše a další. Patří sem i vybavení dětských hřišť.
- 5) *Vodní prvky* – v minulosti přiváděly vodu pro pití i užitek. V současné době již tyto účely plní potrubí a z vodních prvků, které zůstaly, můžeme jmenovat například strouhy kolem obcí, či rybníky. Řadí se sem i studny či pumpy.
- 6) *Zdi, ploty, opěrné zídky* – ohraničují prostranství. Ve většině případů jsou v soukromém vlastnictví.

Z výše uvedených informací vyplývá, že nejen pojmosloví, ale i členění veřejných prostorů není zcela jednotné. Rozdíly mezi termíny „veřejné prostory“ a „veřejná prostranství“ nejsou pro tuto práci podstatné, a proto jsou dále užívány jako jeden a týž pojem. Co se týče dělení veřejných prostorů, existuje více kritérií, podle kterých je možné veřejné prostory členit. Kromě základního dělení na ulice, náměstí, zeleň a ostatní veřejné plochy se vyskytují i další způsoby členění, např. podle funkce, významu, dopravní zátěže atd. Samostatné rozčlenění veřejných prostor existuje i pro vesnická prostranství.

2 Vývoj veřejných prostorů

Různé formy a podoby veřejných prostorů se vyvíjely prakticky od samotného vzniku sídelních jednotek. Plnily především shromažďovací, tržové, společenské a reprezentativní funkce. Utvářely se v souvislosti se způsobem života a společenskými zvyklostmi. Jejich vývoj od dob nejstarších až po moderní koncepci bude předmětem následujícího textu.

2.1 Pravěk a starověk

Jak uvádí Jan Koutný v publikaci *Veřejné prostory a život města*: „Počátky veřejných prostorů můžeme vysledovat již od vzniku prvních sídel – je to volný prostor chráněného sídla, nemá dosud zcela jasnou formu, smysl a účel ale je důležitý již svou existencí – je to prostor předznamenávající budoucí centrální prvek sídla a předjímající jeho funkce.“ Takovéto volné prostory pak mohly sloužit např. pro vzájemnou směnu zboží, shromažďování před chýší náčelníka nebo šamana, nebo jako prostory kultovního charakteru.¹⁷ Typem předměstského sídla, se kterým se můžeme setkat na našem území, jsou tzv. keltská oppida. Uvnitř opevněného sídla stávaly dvorce obehnané ohradami, mezi kterými vedly úzké uličky. Je pravděpodobné, že vlastní život se odehrával právě v rámci jednotlivých dvorců a veřejné prostory měly především komunikační charakter.

Vyspělá městská kultura byla typická pro mezopotamská a egyptská města. Měla vyvinuté široké a monumentální slavnostní procesní třídy. Velký význam měly centrální prostory v těžišti měst a v prostoru palácových okrsků. Funkce trhu však byla povětšinou situována před hradby měst. Příkladem vrcholného typu mezopotamského města je Babylon.

Za první plnohodnotné veřejné prostory můžeme označit tzv. agory ze starověkého Řecka. Představují jasnou prostorovou a funkční formu veřejného prostoru. Byly účelně navrhovány, aby sloužily pro společenské a obchodní aktivity obyvatel ve městě. Tento historický typ veřejných prostorů reprezentuje například Athénská agora, jež byla střediskem života obyvatel metropole i venkova. Pořádaly se zde trhy, ale i shromáždění politického rázu.

Další obohacení veřejných prostorů přináší římská fora. Odlišnosti jsou ve stránce tvarové, prostorové i funkční. Vznikly i nové druhy veřejných staveb, například veřejné lázně.¹⁸

¹⁷ KOUTNÝ, CSc., Doc. Ing. arch. Jan Význam a vývoj veřejných prostorů : . In *Veřejné prostory a život města*. Brno : FA VÚT, 2002. s. 63., str. 7

¹⁸ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 29-33

2.2 Středověk

Vývoj veřejných prostranství ve středověku dále pokračuje. Prostorové formy se zajímavou a svébytnou architekturou, ale v jednoduché prostorové skladbě jsou odpovídající pro racionální strukturu středověkých měst. Záměrná kompozice uspořádání měst a jejich prostorů se ve středověku téměř nevyskytuje. Výjimkou je kompozice Nového města pražského. Stěžejním veřejným prostranstvím je ve středověkých městech především náměstí, které plní tržní a obchodní funkci. Dále náměstí náležící měšťanům a náměstí s nejbohatšími měšťanskými domy a radnicí. Hlavní náměstí bylo symbolem moci a bohatství města. Jeho tvar je nejčastěji pravidelný, často obdélníkový či čtvercový. Nepravidelné tvary vznikaly většinou v závislosti na tvaru terénního reliéfu. Kultovní funkce města byla povětšinou situována mimo tržní náměstí. Chrám se obvykle nacházel na samostatném menším náměstí. Ulice odpovídaly především základní funkční podstatě - provozu středověkého města. Právě středověké veřejné prostory jsou velmi významné, neboť vytvořili základ veřejných prostranství v jádrech většiny našich měst. Jejich půdorysná stopa se od té doby v zásadě nezměnila.¹⁹

2.3 Novověk

Novověká éra s sebou přináší i nové hledisko veřejných prostorů. Stavba měst pojímá hmotovou strukturu města v jeho prostorových a kompozičních souvislostech a snaží se provázat jednotlivé prostory kompozičně mezi sebou. Projevuje se zde osovost, symetrie a další nástroje prostorové kompozice. Každá ze tří epoch (renesance, baroko, klasicismus) má specifické rysy utváření prostoru. Tyto skutečnosti se odrazily i do formování veřejných prostorů – ulic, náměstí, parků a dalších. Vznikají i nové prostorové formy náměstí. Novověké veřejné prostory jsou často monumentálního charakteru a představují významné prvky urbánních struktur.

Pro renesanční prostory je typické přebudování starších prostor do nových forem. Vrcholem renesanční tvorby veřejných prostorů je Kapitolské náměstí v Římě postavené podle návrhu Michelangela Buonarrotiho.

¹⁹ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 36 - 39

Obr. 2.1 – Kapitolské náměstí²⁰

Zdroj: www.dorima.cz

Barokní veřejné prostory vycházejí z obdobných principů, jako předchozí prostory renesanční, většinou se zde však setkáváme s vytvářením nových veřejných prostorů, nikoli přebudováním starších prostorů. Dalším charakteristickým rysem barokních veřejných prostorů je jejich zvětšující se měřítko a jejich komponování nejen pro pěší provoz, ale především pro jízdu kočárem nebo koňmo. Mezi ukázky barokních veřejných prostor patří například náměstí sv. Petra v Římě nebo tzv. Španělské schody.

Obr. 2.2 – Náměstí sv. Petra v Římě²¹

Zdroj: www.rekreace.jannemec.com

Vrcholem klasicistní tvorby, práce s pohledovými osami i komponování série veřejných prostorů na těchto osách je doménou budování Paříže. Výrazným příkladem je tzv. pařížský diametr – tj. osa vycházející z bývalého královského paláce v Louvru západním směrem. Je to nejznámější evropská osa a spojuje několik z urbanistického hlediska unikátních prostorů.

²⁰ *Do Říma* [online]. 2008 [cit. 2009-10-13]. Část I. Dostupné z WWW: <<http://www.dorima.cz/pamatky-rim/vatikan/>>.

²¹ *Rekreace* [online]. 2005 [cit. 2009-10-13]. Vatikán. Dostupné z WWW: <http://www.rekreace.jannemec.com/tips/w_16.php>.

Novověk vnesl do interiérů měst především monumentalitu a reprezentativnost. Předchozí funkce, jako je obchod a trh, však z těchto prostor nezmizely. Byly doplněny dalšími funkcemi zejména církevního a politického charakteru.²²

2.4 Moderní vývoj veřejných prostorů²³

Moderní vývoj zahrnuje období přechodu od historické etapy stavby měst k moderní (přibližně v 19. století) a období 20. století až do současnosti.

Přelom z historické do moderní epochy vývoje měst souvisí se společenskými, ekonomickými a technologickými změnami, které v té době nastaly. Prosperující města rostla, zvětšovala se a výrazně měnila svoji funkční, prostorovou a provozní strukturu. S tímto růstem měst se měnil i jejich vztah k okolní krajině a osídlení, velká města vstřebávala postupně okolní osídlení, převážně venkovské.

Mezi hlavní proměny ve vývoji měst a veřejných prostorů ve zmíněném období přechodu patří:

- zakládání parkových okruhů a sadů v prostoru bývalých hradeb a hradebních okruhů,
- s novou výstavbou vznikají nová veřejná prostranství – ulice, bulváry, náměstí a parky,
- železnice, která bývá přiváděna k městu, vnáší nevratné změny do struktury města,
- při realizaci nových stavebních regulací zástavby jsou rozšiřovány a napřimovány stávající uliční prostory, vznikají nové průrazy
- v důsledku proměny stávajících prostorů a zástavby zanikají některé historické veřejné prostory, jsou upravovány a měněny prostory náměstí
- vznikají nové typy veřejných prostranství – např. přednádražní prostory
- vznikají i první moderní koncepce měst.

Ve 20. století pokračuje proces započatý v předchozím období a je postupně dokončován proces proměny historického města v moderní. Začíná se projevovat funkcionalistický přístup. Ulice se stávají postupně dopravními koridory, ve kterých se zmenšuje prostor pro pěší. Život města stále více ovlivňuje doprava, která se stává zásadním problémem, ohrožujícím ve městech životní a obytné prostředí. Ke změně dochází na přelomu 60. a 70. let

²² ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 40 - 45

²³ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. Posuzování úspěšnosti veřejných prostorů města : . In *Veřejné prostory a život města*. Brno : FA VÚT, 2002. s. 63, str. 10 - 12

dvacátého století. Negativní důsledky působení lidské společnosti na životní prostředí vyžadují změnu dosavadního přístupu k využívání území a trendů rozvoje technologií. To se muselo samozřejmě odrazit v oblasti architektury, výstavby a plánování rozvoje města, v oblasti koncepce a pojetí městského prostředí. Vznikají trendy, koncepce, aktivity a hnutí, které se snaží přispět ke kultivaci, regeneraci a obnově kvality městského prostředí, k rehabilitaci významu veřejných prostorů a obnovení jejich účinnosti.

Mezi moderní koncepce a požadavky směřující k tvorbě a obnově veřejných prostorů patří:

- tendence k omezení motorové dopravy, důraz na pěší pohyb resp. cyklisty
- formulace požadavků na obyvatelnost veřejných prostorů
- rehabilitace tradičních veřejných prostorů – ulice a náměstí, pěší a obytné zóny, nové veřejné prostory
- akce a hnutí – Agenda 21, Public spaces, Zdravá města apod.
- psychologické a sociologické vnímání veřejných prostorů – J. Jacobsová, J. Gehl
- začlenění systému veřejných prostorů do principů koncepce rozvoje města.

Veřejná prostranství provázejí města a vesnice od jejich samotného počátku. K jejich současné podobě vedla dlouhá cesta, kdy se postupně měnily a přizpůsobovaly novým požadavkům jejich uživatel – tedy lidí. Z původních ploch sloužících v pravěku pro shromažďování a kultovní obřady se postupem času stávali centra trhů a čilého obchodního ruchu. V dobách středověku vzrostla významnost náměstí, jakožto shromažďovacích prostor zejména pro majetné obyvatele. Novověk pak přinesl nové funkce jako například dopravní či ryze reprezentativní. Moderní doba pak požaduje vznik nových typů veřejných prostorů, klade na ně další nároky a prosazuje moderní koncepci, která by odpovídala představám nejen tvůrců, ale i obyvatel.

3 Požadavky na veřejné prostory

Je více než patrné, že s historickým vývojem veřejných prostorů docházelo také k transformaci požadavků, které byly na tyto prostory kladeny. Změny se odvíjely od ekonomického, politického i společenského rozvoje. Během 21. století nabyly na významu tzv. nové požadavky, mezi které lze zařadit obyvatelnost, participaci a trvalou udržitelnost. Zmíněným požadavkům je věnován následující text.²⁴

3.1 Obyvatelnost

Potřeba obyvatelnosti veřejných prostorů s nimi byla spojena již v minulosti. Avšak zejména ve 2. polovině 20. století se na tento fenomén veřejného prostoru zapomnělo. Při projektování se dávala přednost tomu, jak bude daný prostor působit na plánu v půdorysu, před tím jak bude vypadat v praxi. Architekti se soustředili na tvorbu různých geometrických obrazců dlažby či uspořádání laviček na úkor skutečné využitelnosti prostoru lidmi.²⁵

S obyvatelností veřejných prostorů úzce souvisí lidské činnosti a aktivity na nich provozované. Profesor Gehl ve své knize *Život mezi budovami* dělí venkovní aktivity ve veřejných prostorech na nezbytné, volitelné a společenské. Nezbytné aktivity jsou takové, které lidé vykonávají za všech podmínek, např. chození do školy, do práce, nakupování nebo třeba čekání na autobus. Naproti tomu volitelné aktivity probíhají pouze za příznivých vnějších podmínek. Patří mezi ně procházky na čerstvém vzduchu, slunění, postávání a pozorování okolního života. Poslední skupinou jsou společenské, ty závisejí na přítomnosti jiných lidí na veřejných prostranstvích. Jsou jimi aktivity hrajících si dětí, konverzace a podobně. Souvislost mezi uvedenými aktivitami a kvalitou veřejných prostorů je následující. Pokud jsou prostory nekvalitní, vyskytují se v nich pouze nezbytně nutné aktivity. Mají-li prostory vysokou kvalitu, pak se kromě nezbytných aktivit objeví i široká škála aktivit volitelných. Společenské aktivity jsou nepřímo podporovány tam, kde jsou nezbytným a volitelným aktivitám poskytnuty lepší podmínky.

Profesor Gehl ve své knize dále uvádí i zásady obyvatelnosti, které jsou zaměřeny na prvky podporující kontakt mezi lidmi ve veřejném prostoru. Zmíněnými prvky jsou: žádné zdi, malé

²⁴ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra Posuzování úspěšnosti veřejných prostorů města : . In *Veřejné prostory a život města*. Brno : FA VÚT, 2002. s. 63, str. 15

²⁵ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 90

vzdálenosti, malé rychlosti, jedna úroveň a orientace tváří v tvář.²⁶ Dle docentky Šilhánkové je vhodné tyto prvky pro urbanistickou a architektonickou praxi transformovat do podoby: dobrá dostupnost, přehlednost, lidské měřítko, vybavení pro aktivity a vytvoření příjemného klimatu.

- *Dobrá dostupnost* – Veřejný prostor musí být snadno dostupný, zejména pro pěší a cyklisty, popřípadě i pro MHD. Nutné je brát v potaz i handicapované skupiny obyvatel. Veřejné prostory by ideálně měly být řešeny v jedné výškové úrovni.
- *Přehlednost* – Ve veřejném prostoru by měla být snadná orientace. Člověk by neměl být zmaten a měl by mít z každého místa jasný přehled o tom, kde se právě nachází.
- *Lidské měřítko* – Nejen celkové měřítko veřejného prostoru, ale i jeho dílčích prvků je významné pro vnímání veřejných prostorů a pocit pohody či nepohody v nich.
- *Vybavení pro aktivity* – Obyvatelný veřejný prostor musí být dostatečně vybaven městským mobiliářem, který bude podporovat lidské aktivity a nejrůznější činnosti.
- *Vytvoření příjemného klimatu* – Jedním ze základních fenoménů obyvatelného veřejného prostoru je pohoda. Spočívá ve zvládnutí přírodních i městských rušivých vlivů, jako je eliminace hluku, pachů, prachu a větru. Stejně tak by prostory měly být bezpečné a měly by vytvářet takové prostředí, kde každý snadno pozná hranici vhodného a nevhodného chování.²⁷

3.2 Participace²⁸

Druhým novým požadavkem kladeným na tvorbu veřejných prostorů je spoluúčast veřejnosti v procesu jejich plánování případně i realizace. Právě účast veřejnosti v rozhodovacích procesech rozumíme participací. Zprostředkovává tvorbu veřejného prostoru „demokratickou“ cestou. Zapojení veřejnosti vede k větší identifikaci obyvatelstva s prostorem, ale i městem jako takovým. Tento proces zapojení je podporován celou řadou občanských sdružení a nadací. Význam participace spočívá v několika rovinách. První z nich

GEHL, Jan. *Život mezi budovami : Užívání veřejných prostranství*. Ladislav Ptáček; Karel Blažek. Brno : Nadace Partnerství, 2000. 202 s. ISBN 80-85834-79-0., str. 13, 14, 74

²⁷ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra Posuzování úspěšnosti veřejných prostorů města : . In *Veřejné prostory a život města*. Brno : FA VÚT, 2002. s. 63., str. 15 - 17

²⁸ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 103 - 105

je, že nejcennější poznatky o fungování určité oblasti a možné perspektivy pocházejí od místních lidí. Podle docentky Šilhánkové se proces participace skládá ze sedmi fází, a to:

- 1) *Sonda v komunitě: počáteční zjištění problémů* – Seznámení s hlavními problémy a zjišťování informací prostřednictvím neformálních diskusí s místními občany.
- 2) *Společné stanovení cílů komunity* – Vytvářejí se společné vize nebo seznamy cílů z názorů získaných v první fázi.
- 3) *Získávání informací potřebných k dosažení cílů* – Sběr specifických informací potřebných k dosažení jednotlivých cílů.
- 4) *Tvorba jednotlivých návrhů dlouhodobého plánu nebo projektu* – Získané informace se použijí k vytvoření řady alternativních plánů.
- 5) *Analýza návrhu plánu (projektu)* – Posouzení alternativ a výběr jedné k realizaci.
- 6) *Realizace plánu (projektu)* – Realizace plánu ve spolupráci s místními občany, spolky nebo institucemi.
- 7) *Vyhodnocování plánu (projektu)* – K vyhodnocení dochází po realizaci nebo dokončení dílčích částí dlouhodobého plánu.

Participace může fungovat v několika úrovních tj. do určité hloubky vlivu na procesy. Celkově existuje 6 úrovní, jak naznačuje Obrázek 3.1.

Obr. 3.1 – Úrovně participace²⁹
Zdroj: Šilhánková V., Veřejné prostory v územně plánovacím procesu, vlastní úprava

3.3 Trvalá udržitelnost

Trvale udržitelný rozvoj se řadí mezi nejaktuálnější požadavky na moderní veřejné prostory. Souvisí s aplikací Agendy 21 a na ni navazující Místní Agendy 21. Agenda 21 je celosvětové

²⁹ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9.

partnerství, jehož prioritou je trvalá udržitelnost života, překonání konfrontací a posilování atmosféry opravdové spolupráce a solidarity. Mezi významné kapitoly tohoto dokumentu patří „Podpora udržitelného rozvoje lidských sídel“. Cílem této části Agendy 21 je zlepšit sociální, ekonomickou a environmentální kvalitu lidských sídel a životní a pracovní prostředí všech lidí. Toto zlepšení by mělo být založeno na technické spolupráci, na partnerství mezi státním, soukromým a komunitním sektorem a na účasti skupin komunit a skupin zvláštního zájmu na procesu rozhodování.³⁰

Místní Agenda 21 je programem konkrétních obcí, měst, regionů, který zavádí principy trvale udržitelného rozvoje do praxe při zohledňování místních problémů. Je tvořen za účasti a ve spolupráci s občany a organizacemi a jeho cílem je zajištění dlouhodobě vysoké kvality života a životního prostředí na daném místě.³¹

V České republice se problematice aplikace Agendy 21 věnuje zejména Ministerstvo životního prostředí ČR a na něj napojené organizace jako je Agentura CENIA nebo Ústav pro ekopolitiku. Techniky aplikace MA 21 jsou v zásadě obdobné jako techniky participace.

Aktuální téma, které se váže k trvale udržitelnému rozvoji, je problematika stanovení obecně přijatelné sady indikátorů trvalé udržitelnosti. V roce 2001 vznikla tzv. první generace společných evropských indikátorů. Jde o 10 indikátorů, rozdělených do dvou skupin na „základní – povinné“ indikátory a „doplňkové – dobrovolné“ indikátory.

Mezi základní indikátory patří:

A.1. Spokojenost občanů s místním společenstvím – obecná spokojenost občanů s různými rysy samosprávy

A.2. Místní příspěvek globálním klimatickým změnám – emise CO₂ (v delším časovém úseku, při určení zjednodušené metodiky, se tento indikátor soustředí na ekologické následky)

A.3. Mobilita a místní přeprava cestujících – denní vzdálenosti přepravy cestujících a způsoby dopravy

A.4. Dostupnost místních veřejných prostranství a služeb – přístup občanů k blízkým veřejným prostranstvím a jiným základním službám

A.5. Kvalita místního ovzduší – počet dní s dobrou kvalitou ovzduší

Doplňkové indikátory jsou následující:

B.6. Cesty dětí do a ze školy – způsob dopravy dětí mezi domovem a školou

³⁰ ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9., str. 107

³¹ Cenia [online]. 2000 [cit. 2009-11-13]. O MA 21. Dostupné z WWW: <<http://www.ma21.cz/>>.http://www.ma21.cz/

B.7. Udržitelné řízení místní samosprávy a místního podnikání – podíl veřejných a soukromých organizací, které přijaly a užívají environmentální a sociální metody řízení

B.8. Hluk – podíl populace vystavené škodlivému hluku v prostředí

*B.9. Udržitelné využívání půdy – udržitelný rozvoj, obnova a ochrana půdy a stanovišť pod danou samosprávou.*³²

Výše uvedený text uvádí tři základní požadavky, které jsou v současnosti kladeny na veřejné prostory. Požadavek obyvatelnosti veřejných prostorů je více než logický. Pokud by nebyl splněn, lidé by daný prostor nevyužívaly a ten by v podstatě ztratil svůj účel. Neméně důležitý je i požadavek participace, podíl veřejnosti na tvorbě veřejných prostorů je důležitý. Neboť pokud se procesu tvorby účastní ti, co budou veřejný prostor využívat, je zajištěno, že budou vyslechnuty jejich návrhy a připomínky. V neposlední řadě s veřejnými prostory souvisí i trvalá udržitelnost. Tato problematika se týká mnoha lidských činností a je důležité na ni klást důraz. V této oblasti se angažuje Místní Agenda 21, která zavádí principy udržitelného rozvoje do praxe na úrovni obcí.

³² ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9, str. 107 - 109

4 Právní úprava v souvislosti s veřejnými prostory

V zájmu každé obce by měla být efektivní péče o veřejné prostory, jejich tvorba, obnova, údržba a další činnosti vedoucí ke kvalitě prostorů a spokojenosti jejich uživatelů. Obecný rámec pro postup místní samosprávy v oblasti veřejných prostorů dává legislativa ČR, z převážné části je pak tato problematika výhradně v kompetenci obce. V následujícím textu uvedu vybrané právní předpisy upravující veřejné prostory.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ve znění pozdějších předpisů. Jak již bylo uvedeno v kapitole 1.1, tento zákon vymezuje pojem veřejné prostranství, a to v paragrafu 34. Dále se veřejným prostranstvím věnuje paragraf 10 tohoto zákona, který definuje povinnosti, jež může obec ukládat v samostatné působnosti obecně závaznou vyhláškou:

- a) ve věcech stanovených zvláštním zákonem,
- b) k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku; zejména může stanovit, které činnosti, jež by mohly narušit veřejný pořádek v obci nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých veřejně přístupných místech v obci jsou takové činnosti zakázány,
- c) pro pořádání, průběh a ukončení veřejnosti přístupných sportovních a kulturních podniků, včetně tanečních zábav a diskoték, stanovením závazných podmínek v rozsahu nezbytném k zajištění veřejného pořádku,
- d) k zajištění udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, k ochraně životního prostředí, zeleně v zástavbě a ostatní veřejné zeleně a k užívání zařízení obce sloužících potřebám veřejnosti.

V paragrafu 28 zákon uvádí, že obci přísluší rozhodovat o názvech částí obce, ulic a jiných veřejných prostranství. Odstavec číslo 3 paragrafu 58 pak uvádí že, obec může uložit pokutu až do výše 200 000 Kč osobě, která znečistí veřejné prostranství, naruší životní prostředí v obci nebo odloží věc mimo vyhrazené místo.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění pozdějších předpisů. Paragraf 1 uvádí následující: „Tento zákon upravuje ve věcech územního plánování zejména cíle a úkoly územního plánování, soustavu orgánů územního plánování, nástroje územního plánování, vyhodnocování vlivů na udržitelný rozvoj území, rozhodování v území, možnosti sloučení postupů podle tohoto zákona s postupy posuzování vlivů záměrů na životní prostředí, podmínky pro výstavbu, rozvoj území a pro přípravu veřejné

infrastruktury, evidenci územně plánovací činnosti a kvalifikační požadavky pro územně plánovací činnost.“

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích ve znění pozdějších předpisů. Paragraf 1 uvádí výčet místních poplatků, které mohou obce vybírat, patří mezi ně: poplatek ze psů, za lázeňský nebo rekreační pobyt, za užívání veřejného prostranství, ze vstupného, z ubytovací kapacity, za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst a částí měst, za provozovaný výherní hrací přístroj, za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů, za zhodnocení stavebního pozemku možností jeho připojení na stavbu vodovodu nebo kanalizace.

Paragraf 4 se podrobněji věnuje poplatku za užívání veřejného prostranství. První odstavec říká, že poplatek za užívání veřejného prostranství se vybírá za zvláštní užívání veřejného prostranství, kterým se rozumí umístění zařízení sloužících k poskytování služeb, umístění stavebních, prodejních nebo reklamních zařízení, zařízení cirkusů, lunaparků a jiných obdobných atrakcí, umístění skládek, vyhrazení trvalého parkovacího místa a užívání tohoto prostranství pro kulturní a sportovní akce a potřeby tvorby filmových a televizních děl. Z akcí pořádaných na veřejném prostranství bez vstupného, nebo jejichž výtěžek je určen na charitativní a veřejné účely, se poplatek neplatí. Čtvrtý odstavec uvádí výši sazby poplatku za užívání veřejného prostranství, která činí až 10,- Kč za každý i započatý m² užívaného veřejného prostranství a každý i započatý den. Pokud jde o užívání veřejného prostranství k umístění prodejních nebo reklamních zařízení, lunaparků a jiných atrakcí může obec zvýšit sazbu až na její desetinásobek. Obec může stanovit poplatek týdenní, měsíční nebo roční paušální částkou.

Obcím je v podstatě umožněno, aby pojem „veřejné prostranství“ definovaly tak říkajíc po svém. Proto je možné v obecních vyhláškách nalézt rozdílné definice zmíněného pojmu, či přílohu v podobě vyjmenování všech ploch, považovaných za veřejná prostranství

Mezi další zákony, které zmiňují veřejná prostranství, patří například Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii nebo Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

5 Péče o veřejné prostory³³

Z pohledu municipální veřejné správy je možné péči o veřejné prostory v obci rozdělit na dva základní okruhy, a to:

- péče o fyzický vzhled veřejných prostorů (úklid, údržba, vybavení mobiliářem);
- organizace aktivit ve veřejných prostorech.

5.1 Péče o fyzický vzhled veřejných prostorů

Vlastní fyzická podstata veřejných prostorů se skládá z rozsáhlého množství různých prvků, ať jde o rozmanitost jednotlivých povrchů (jízdni pruhy, chodníky, zeleň, hřiště...), či velké množství prvků pro uspokojení jednotlivých funkcí a aktivit, které jsou obecně nazývané městský mobiliář.

Jak bylo podotknuto v předchozí kapitole, problematika veřejných prostorů je v kompetenci obce. To samozřejmě platí i pro zajištění péče o veřejné prostory, obec tedy může zvolit, zda budou péči zajišťovat obecní či obcí zřizované organizace nebo vybrané subjekty ze soukromého sektoru. Tyto možnosti lze i kombinovat s cílem dosažení kvalitní a efektivní péče o veřejné prostory.

V podmínkách ČR je péče o veřejné prostory často roztržena mezi celou řadu správců, kteří nejsou buď vůbec, nebo jen velmi volně koordinováni. Přehledně a jednoznačně tento fakt ukazuje následující tabulka, ve které jsou rozebrány typické prvky mobiliáře veřejných prostorů a k nim přiřazeni jejich nejtypičtější.

Tabulka 5.1 – Prvky městského mobiliáře a jejich obvyklí správci³⁴

Prvek městského mobiliáře	Obvyklý majitel nebo správce
<i>S dopravní funkcí</i>	
Dopravní značky	Správa a údržba silnic / Technické služby
Parkovací automaty	Technické služby / Odbor dopravy
Stojany na kola	Technické služby / majitelé resp. nájemci přílehlých nemovitostí
<i>S informační a orientační funkcí</i>	
Označníky názvů ulic	Správní odbor
Orientační plány a mapy	Odbor kultury a cestovního ruchu
Reklamní a informační tabule a prvky	Reklamní společnosti, majitelé resp. nájemci přílehlých nemovitostí

³³ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Vliv veřejné správy na kvalitu a fungování veřejných prostorů našich měst. In GYENES, Filip. *Public administration 2004*. 1., Pardubice : Univerzita Pardubice, 2004. s. 416. ISBN 80-7194-684-2.

³⁴ ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Vliv veřejné správy na kvalitu a fungování veřejných prostorů našich měst. In GYENES, Filip. *Public administration 2004*. 1., Pardubice : Univerzita Pardubice, 2004. s. 416. ISBN 80-7194-684-2.

Plakátovací plochy (desky a sloupky)	Reklamní společnost / Technické služby / Správní odbor / Odbor dopravy a cestovního ruchu
Vývěsní štíty	Majitelé resp. nájemci přilehlých nemovitostí
<i>S klidovou a oddechovou funkcí</i>	
Lavičky	Technické služby / Městská zeleň
Zařízení pro děti (např. prolézačky)	Technické služby / Městská zeleň
Pergoly a slunečníky	Technické služby / Městská zeleň, majitelé resp. nájemci přilehlých nemovitostí
Mobilní zeleň	Městská zeleň
<i>S funkcí zabezpečující pořádek a bezpečnost</i>	
Telefonní budky	Telefonica O ₂
Odpadkové koše	Technické služby
Zábradlí	Technické služby, Městská zeleň, Správa a údržba silnic, majitelé resp. nájemci přilehlých nemovitostí
Fontány a pítka	Technické služby / Městská zeleň
Sochy a pomníky	Technické služby / Městská zeleň
Veřejné WC	Technické služby
Sloupky	Technické služby, Městská zeleň, majitelé resp. nájemci přilehlých nemovitostí
Ploty a plůtky	Technické služby, Městská zeleň, majitelé resp. nájemci přilehlých nemovitostí
<i>S obslužnou funkcí technické infrastruktury</i>	
Veřejné osvětlení	Technické služby
Stožáry elektrického a telegrafního vedení	Energetické závody, Telefonica O ₂
hodiny	Technické služby
Sloupky trolejového vedení	Dopravní podnik
<i>S funkcí veřejných služeb</i>	
Dopisní schránky	Česká pošta
Předzahrádky restaurací	Majitelé resp. nájemci přilehlých nemovitostí
Stánky pouličního prodeje (rychlé občerstvení, zmrzlina, trafika)	Majitelé resp. nájemci nemovitostí
<i>S funkcí reprezentační</i>	
Vlajkoslávy	Technické služby
Boží muka, křížek	Církev / Odbor kultury a cestovního ruchu (památková péče) / Technické služby
Kaplička	Církev / Odbor kultury a cestovního ruchu (památková péče)
Výtvarné dílo	Odbor kultury a cestovního ruchu / Technické služby

5.2 Organizace aktivit ve veřejných prostorech

Je prokazatelné, že náměstí, ulice a parky mohou být ideálním dějištěm pro celou řadu událostí od malých neorganizovaných a zdánlivě nevýznamných až po rozsáhlé, masové akce s dlouhou tradicí a významem, který dalece překračuje hranice města. Pro městský život je velice důležité aby místní veřejná správa vytvořila pravidla pro užívání veřejných prostranství pro kulturní, společenské nebo sportovní akce.

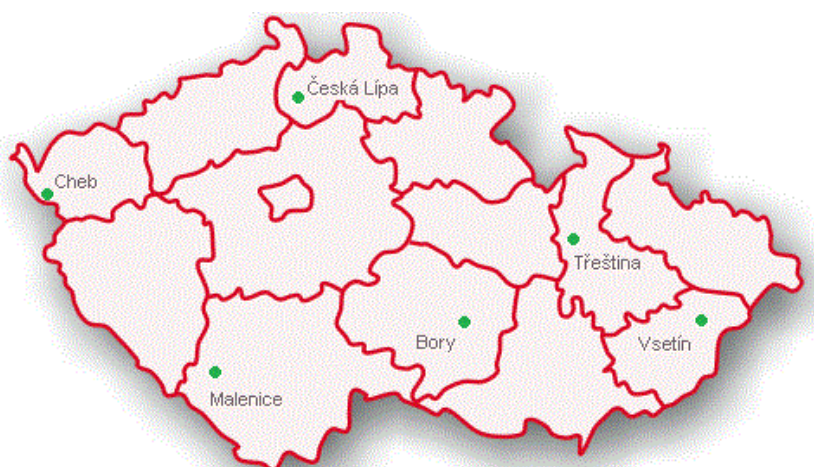
Řada takových aktivit vzniká spontánně, ať už z iniciativy jednotlivých osob, či nějaké organizace. Úkolem města je pak zejména časová a prostorová koordinace jednotlivých akcí tak, aby vzájemně nekolidovali a zároveň nebyli v rozporu s dalšími (každodenními nezbytnými) funkcemi veřejných prostorů. Nejvýznamnější pravidelně se opakující události

by měli tvořit základní linii a být v průběhu roku doplňovány o další aktivity. Města by měla minimálně vytvořit marketingový a propagační rámec aktivitám, popř. je tematicky spojit do uceleného „pásma“ v rámci kulturně-společenské politiky např. v souvislosti s rozvojem turistického ruchu a dále pak u stěžejních akcí pomáhat i s jejich organizačním či technickým zajištěním.

Způsoby péče o veřejné prostory jsou v kompetenci jednotlivých obcí a je tedy na nich, jak se k dané problematice postaví. Samotná péče o fyzický vzhled prostranství je často rozdělena mezi mnoho různých správců, což může způsobit nepřehlednost. Ze společenské a shromažďovací funkce veřejných prostor vyplývá to, že často slouží pro organizaci různých kulturních, sportovních či jiných akcí. Tyto akce mohou mít různé pořadatele, obec pak často zajišťuje pouze časovou a prostorovou koordinaci pro bezproblémové pořádání těchto událostí.

6 Veřejné prostory ve vybraných městech a vesnicích

Tato kapitola je věnována praktickým poznatkům z oblasti tvorby veřejných prostorů a péče o ně ve zvolených městech a vesnicích v České republice. Pro porovnání jsem si vybrala tři města a tři vesnice, na jejichž příkladech se pokusím zjistit rozdíly v zabezpečení péče o veřejné prostory či v jejich tvorbě. Zástupci měst jsou Vsetín, Česká Lípa a Cheb. Jako představitele vesnic jsem vybrala obce Třeština, Bory a Malenice. Jednotlivá města jsem volila na základě jejich velikosti, tak aby byla svou populací přibližně v průměru České republiky a zároveň aby se nacházela v různých krajích. Vesnice jsou vybrány náhodně, pouze na základě kraje, ve kterém se nacházejí, obdobně jako v případě měst.

Obr. 6.1 – Vybraní zástupci na mapě ČR³⁵
Zdroj: www.mvtgroup.cz, vlastní úprava

6.1 Město Vsetín

6.1.1 Základní informace o Vsetínu³⁶

Město Vsetín leží ve Zlínském kraji a patří k nejvýznamnějším střediskům východní Moravy. Rozprostírá se na území o velikosti 5 761,49 ha.

První historické zprávy o Vsetínsku se objevují mezi lety 1297 – 1308 a vztahují se k počátku osídlování tohoto území. Roku 1653 se stal Vsetín majetkem uherského šlechtického rodu, hrabat z Illésházy, kteří jej vlastnili téměř 180 let a zasáhli nejhluběji do jeho vývoje. V roce 1909 se stal Vsetín okresním městem a s hospodářským rozmachem rostl i jeho význam. V období 2. světové války se počet obyvatel města zdvojnásobil a dosáhl počtu 14 tisíc.

³⁵ *Mvtgroup.cz* [online]. 2006 [cit. 2010-03-21]. Prodejci. Dostupné z WWW: <http://www.mvtgroup.cz/prodejci.php>.

³⁶ *Vsetín : Oficiální web města* [online]. 2007 [cit. 2010-03-21]. Z historie Vsetína. Dostupné z WWW: http://www.vsetin.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=18676&id=474170&p1=6688.

Problémy spojené s růstem města se projevovaly především v oblasti bytové výstavby. Částečným řešením byla masivní výstavba panelových sídlišť v okrajových částech města, zahájená po roce 1960. V letech 1960 - 1990 se počet obyvatel města opět zdvojnásobil, v současné době žije ve Vsetíně přibližně 29 tisíc obyvatel.

6.1.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů

Převážná část týkající se organizačního zabezpečení veřejných prostorů je v kompetenci Městského úřadu. Nejvýznamnějším způsobem se podílí Odbor životního prostředí. Jistou míru spoluúčasti na problematice veřejných prostorů lze najít i u dalších odborů, jedná se např. o Odbor územního plánování, stavebního řádu a dopravy nebo Odbor školství a kultury. Dalším důležitým subjektem organizačního zabezpečení veřejných prostorů jsou Technické služby Vsetín, s. r. o., jejichž vlastníkem je město Vsetín. Podrobnější informace jsou uvedeny v následujícím textu.

Odbor životního prostředí³⁷

Odbor životního prostředí zabezpečuje úkoly v oblasti ochrany a tvorby životního prostředí, ochrany přírody a krajiny, péči o městskou zeleň, ochrany vod, ovzduší, zemědělství, ochrany zemědělského půdního fondu, rybářství, lesního hospodářství, odpadového hospodářství, havarijního a krizového řízení, bezpečnosti práce a požární ochrany.

Pod odbor životního prostředí spadají tři oddělení, a to:

- oddělení vodního a odpadového hospodářství
- oddělení ochrany přírody
- oddělení havarijního krizového řízení

Oddělení ochrany přírody³⁸

V sekci oddělení ochrany přírody jsou vymezeny činnosti správy a údržby městské zeleně:

- vede a aktualizuje pasport městské zeleně,
- zodpovídá za koncepci tvorby a údržby městské zeleně,
- zajišťuje údržbu městské zeleně (kontroluje stav dřevin, navrhuje výsadby, ořezy)
- zajišťuje a kontroluje sečení a úklid travnatých ploch v městských částech,

³⁷ Vsetín : *Oficiální web města* [online]. 2003 [cit. 2010-03-21]. Odbor životního prostředí. Dostupné z WWW: <http://www.vsetin.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=18676&id_ktg=1025&p1=6839>.

³⁸ Vsetín : *Oficiální web města* [online]. 2003 [cit. 2010-03-21]. Péče o městskou zeleň. Dostupné z WWW: <http://www.vsetin.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=18676&id=81138&p1=6839>.

- stanovuje podmínky pro ochranu veřejné zeleně při stavební či jiné činnosti,
- účast na územním, stavebním a kolaudačním řízení z hlediska majetkového správce,
- vede seznam lokalit vhodných pro náhradní výsadby,
- vyřizuje žádosti občanů o skácení stromů a ořezy dřevin na městských pozemcích
- povoluje zábory veřejného prostranství – zeleně, včetně výpočtu poplatků a vydání platebních výměrů.

Odbor životního prostředí zabezpečuje plnění úkolů z pověření Rady města Vsetín ve vztahu k příspěvkové organizaci Technické služby Vsetín a zajišťuje též na základě smlouvy na provedení prací a dodávek v souvislosti se správou a údržbou městského majetku zadávání prací Technickým službám Vsetín s.r.o. včetně kontroly jejich provádění, převzetí a proplacení.

Technické služby Vsetín³⁹

Technické služby Vsetín, s.r.o. svou činnost zahájily 1. 9. 2002. Jediným zakladatelem je město Vsetín. Město Technické služby Vsetín, s.r.o. zřídilo za účelem finančních úspor.

Činnost technických služeb je přehledně rozdělena do čtyř bloků, jsou to:

- správa komunikací, veřejná zeleně, logistické centrum odpadu a veřejné osvětlení.

Správa komunikací⁴⁰

Pracovníci tohoto provozu zajišťují služby a práce související s plynulým a bezpečným provozem chodců i automobilů na všech místních komunikacích i veřejných prostranstvích na území města. Činnosti dotýkající se veřejných prostorů jsou následující:

- Nárazové úklidy vyvolané mimořádnými výkyvy počasí, mimořádnými akcemi apod.
- Zajištění nezbytného úklidu města ve dnech pracovního klidu.
- Čištění městských kašen.
- Údržba silniční zeleně, dětských hřišť, herních prvků a laviček.

Na ručním úklidu se kromě pracovníků TS podílí také lidé vykonávající náhradní tresty formou veřejně prospěšných prací a dlouhodobě nezaměstnaní pracující ve veřejné službě.

³⁹ *Technické služby Vsetín* [online]. 2007 [cit. 2010-03-21]. Informace o společnosti. Dostupné z WWW: <<http://www.tsvsetin.cz/informace-o-spolecnosti.html>>.

⁴⁰ *Technické služby Vsetín* [online]. 2007 [cit. 2010-03-21]. Správa komunikací. Dostupné z WWW: <<http://www.tsvsetin.cz/sprava-komunikaci/>>.

Středisko údržby veřejného osvětlení⁴¹

Kromě toho že toto středisko zajišťuje správu sítě veřejného osvětlení, tedy i osvětlení veřejných prostranství, do jeho působnosti spadají i opravy a údržba slavnostního osvětlení, vánoční osvětlení a výzdoba města.

Středisko údržby veřejné zeleně⁴²

Z hlediska tématu této práce je středisko údržby veřejné zeleně nejdůležitější. Činností střediska je péče o veřejnou zeleň ve městě Vsetín, ve firmách a privátním sektoru.

Do působnosti tohoto úseku spadá například:

- Jarní a podzimní úklid trávníků, hrabání listí.
- Sečení travnatých ploch, ošetření trávníků vč. hrabání, sečení luk.
- Zakládání trávníků včetně projektu.
- Kácení a zdravotní řez stromů. Řez živých plotů.
- Odvoz odpadů ze zeleně.
- Řez a tvarování dřevin, odstranění větví a nevhodných dřevin.
- Výsadba dřevin včetně jejich následné údržby. Mulčování, hnojení.
- Plošné úpravy terénu (přípravu půdy) a doplnění zeminy.
- Zakládání trávníků, odplevelení před a po založení. Likvidace vytrvalých plevelů.

Kromě odborů městského úřadu a Technických služeb Vsetín, se na péči o veřejné prostory a jejich tvorbě podílejí i další instituce, sdružení, programy či neziskové organizace. Mezi tyto subjekty patří např. Společnost pro komunitní práci Vsetín o.p.s., která po odborné stránce zajišťuje i proces MA 21 a Zdravé město. Zajímavým počinem SPKP Vsetín o.p.s, je např. projekt „Udržitelný Vsetín“, jehož cílem je inovace MA 21 ve Vsetíně. Díky složitosti a širokému záběru aktivit se projektový záměr skládá ze tří oblastí realizace.

V souvislosti s touto prací zmíním třetí oblast, a to:

- Ustanovení komunitního partnerství a správy věcí veřejných ve vybraném sídlišti, kde proběhne iniciační akce na podporu péče o širší domov - okolí bydliště, které nekončí za prahem bytu, dále mají občané možnost sami participovat za přítomnosti zahradního architekta na tvorbě složky životního prostředí v dané lokalitě.⁴³

⁴¹ *Technické služby Vsetín* [online]. 2007 [cit. 2010-03-21]. Veřejné osvětlení. Dostupné z WWW: <<http://www.tsvsetin.cz/verejne-osvetleni/>>.

⁴² *Technické služby Vsetín* [online]. 2007 [cit. 2010-03-21]. Veřejná zeleň. Dostupné z WWW: <<http://www.tsvsetin.cz/verejna-zelen/>>.

⁴³ *Společnost pro komunitní práci Vsetín* [online]. 2004 [cit. 2010-03-21]. Udržitelný Vsetín. Dostupné z WWW: <<http://www.spkp.cz/Portals/UVsetin/>>.

Tento projekt dokazuje, že část tvorby a péče o veřejné prostory může být v rukou samotných občanů města.

6.1.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče

Finanční prostředky pro potřeby veřejných prostorů mohou přicházet z různých zdrojů. Část prostředků je přímo z rozpočtu města, další zdroje lze získat jako dotace od kraje, státu či EU. V neposlední řadě lze získat dary či dotace od různých nadací, sdružení. Objevují se i příspěvky z podnikatelské sféry nebo výnosy ze sbírek vybraných přímo od obyvatel města. Nyní se zaměřím na rozpočet města Vsetín za rok 2008. Účelem následujícího výběru rozpočtovaných částek není vyčerpávající výčet příjmů a výdajů za zabezpečení veřejných prostranství, pokusím se pouze vybrat reprezentativní položky, které v různé míře s veřejnými prostory souvisí. Výše uvedené samozřejmě platí i pro další města (vesnice), o kterých tato práce pojednává.

Rozpočet města za rok 2008⁴⁴:

Celkové příjmy	803 013, 9 tis. Kč
Celkové výdaje	700 720, 2 tis. Kč
Saldo rozpočtu	102 293, 7 tis. Kč

Vybrané položky na příjmové straně rozpočtu:

- daňové příjmy - **324 404 tis. Kč**
 - o z toho místní poplatky – **19 483 tis. Kč**
 - z toho poplatek za užívání veřejného prostranství – **997, 6 tis. Kč**
- nedaňové příjmy - **30 409 tis. Kč**
 - o z toho odvody příspěvkových organizací – **4 428 tis. Kč**
 - z toho Technické služby města Vsetín – **3 000 tis. Kč**
 - o z toho přijaté dary, příspěvky, náhrady, úroky – **4 233 tis. Kč**
- dotace - **348 010 tis. Kč**

Příklady dotačních titulů v souvislosti s veřejnými prostory:

- Regenerace panelových sídlišť – **8 000 tis. Kč** (ze státního rozpočtu)
- Na provoz a údržbu dětského dopravního hřiště při ZŠ Trávníky ve výši **29 102,- Kč** (od Zlínského kraje)

⁴⁴ Vsetín : *Oficiální web města* [online]. [cit. 2010-03-21]. Hospodaření města. Dostupné z WWW: <http://www.vsetin.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=18676&id_dokumenty=492566>.

Vybrané položky na výdajové straně rozpočtu:

Bydlení, komunální služby, územní rozvoj – **70 007 tis. Kč**

- z toho 3631 Veřejné osvětlení – **7 057 tis. Kč**

Ochrana životního prostředí – **164 775 tis. Kč**

- z toho 3745 Vzhled obcí a veřejná zeleň – **13 572 tis. Kč**

Tělovýchova a zájmová činnost – **30 696 tis. Kč**

- z toho 3412 Sportovní zařízení v majetku obce – **17 547 tis. Kč**

Nákup služeb – **70 549 tis. Kč**

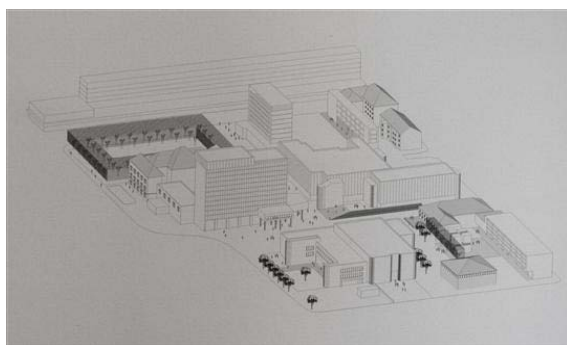
- Z toho - Péče o veřejnou zeleň – **185 tis. Kč**
- Budování naučných stezek **150 tis. Kč**

Z výše uvedeného vyplývá, že v rámci poplatku za užívání veřejného prostranství bylo do obecního rozpočtu vybráno 997,6 tis. Kč. Což představuje 0,31% daňových příjmů a 0,12% příjmů celkových. Na výdajové straně rozpočtu dosahují reprezentativní výdaje související s veřejnými prostory částky 38 511 tis. Kč, což je v procentním vyjádření 5,5% celkových výdajů.

6.1.4 Veřejné prostory ve městě Vsetín

Jako příklad vsetínských veřejných prostorů jsem zvolila rekonstrukci centra města a přilehlého okolí. Ve městě byla v roce 2008 vyhlášena architektonicko-urbanistická soutěž o novou podobu náměstí Svobody a přilehlého okolí. Podle vítězného návrhu by se náměstí Svobody mělo proměnit do parkové podoby s velkým množstvím zeleně, která zajistí příjemný stín a pohodu pro odpočinek, ale zároveň poskytne dostatečný rozhled na okolní dění. Část projektu bude financována ze stomilionové dotace na projekt Integrovaný plán rozvoje města, v rámci kterého je počítáno právě i s rekonstrukcí náměstí. Předpokládaná výše investičních nákladů na úpravu náměstí Svobody činí podle návrhu necelých 11 mil. Kč.⁴⁵ Budoucí podobu náměstí Svobody znázorňují následující obrázky.

⁴⁵ *Vsetín : Oficiální web města* [online]. 2009 [cit. 2010-03-21]. Rekonstrukce centra města. Dostupné z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=18676&id=487890&query=m%C4%9Bstsk%C3%BD+park&p1=6521>.

Obr. 6.2 – Projekt náměstí Svobody⁴⁶

Zdroj: www.vsetin.cz

Obr. 6.3 – Budoucí podoba náměstí Svobody⁴⁷

Zdroj: www.vsetin.cz

Za zmínku stojí i největší městský park – Panská zahrada. V letech 2002 - 2003 prošel celý park včetně rybníčku důkladnou modernizací. V prostoru u altánu během roku probíhá řada kulturních akcí. Na nábrežním chodníku nedaleko rybníčku je vyznačený 18. poledník, který prochází městem. Panská zahrada byla v roce 2009 v anketě zvolena jedním ze Sedmi divů Vsetína.

Obr. 6.4 – Panská zahrada⁴⁸

Zdroj: www.vsetin.cz

6.2 Město Česká Lípa

6.2.1 Základní informace o České Lípě⁴⁹

Česká Lípa leží v Libereckém kraji. Na území o rozloze 6324 ha žije přes 40 tisíc obyvatel. První výslovný doklad o existenci města pochází z roku 1337. Česká Lípa patřila až do novověku k největším poddanským městům v Čechách a již od 14. století měla výsady, kterými byla obdařena královská města (právo samosprávy, právo mílové, právo várečné, atp.). V 18. století Česká Lípa patřila mezi nejlidnatější česká města a jako jedno z prvních

⁴⁶ *Vsetín : Oficiální web města* [online]. 2008 [cit. 2010-03-21]. Architektonická soutěž. Dostupné z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=18676&id_fotopary=8539&id_obrazky=11779>.

⁴⁷ *Vsetín : Oficiální web města* [online]. 2008 [cit. 2010-03-30]. Architektonická soutěž. Dostupné z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=18676&id_fotopary=8527&id_obrazky=11761>.

⁴⁸ *Vsetín : Oficiální web města* [online]. 2008 [cit. 2010-03-21]. Panská zahrada. Dostupné z WWW: <http://www.mestovsetin.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=18676&id_fotopary=7096&id_obrazky=10918>.

⁴⁹ *Město Česká Lípa* [online]. 2005 [cit. 2010-03-22]. Město Česká Lípa. Dostupné z WWW: <<http://www.mucl.cz/mesto-ceska-lipa/mesto-ceska-lipa.html>>.

v Čechách se otevřela manufakturnímu podnikání. S nástupem fašismu, a zvláště pak rokem 1938 však skončil slibný rozvoj a zdejší továrny byly v dalších letech přeorientovány na válečnou výrobu. Po osvobození 9. května 1945 byly odstraněny následky bombardování a továrny opět vráceny mírové výrobě. Následující léta přinesla prudký nárůst počtu obyvatel a zvětšení města. Věnc stereotypních panelákových sídlišť vyrostlých kolem města v 70. a 80. letech definitivně změnil jeho tvář. Panelové domy se necitlivě přiblížily i k historickému centru, jehož vzhled byl zanedbáván. K rehabilitaci historického jádra města, jež bylo vyhlášeno i za městskou památkovou zónu, dochází zaslouženě od začátku 90. let.

6.2.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů

V České Lípě se na problematice veřejných prostorů podílí několik odborů městského úřadu. Z největší části Odbor rozvoje, majetku a investic, kterému je podrobněji věnován následující text. Dále se spolupodílí i Odbor životního prostředí či Úsek úřad územního plánování.

Odbor rozvoje, majetku a investic⁵⁰

Odbor vykonává samosprávu na úseku správy majetku města, realizuje investiční akce města, dále zajišťuje technickou obslužnost města na úseku veřejného osvětlení, městské zeleně, odpadového hospodářství, správy místních komunikací a veřejně přístupných účelových komunikací ve vlastnictví města, jejich součástí a příslušenství a správu kanalizace.

Odbor se dále dělí na:

- investiční oddělení
- oddělení správy obecního majetku
- úsek majetku
- úsek veřejných zakázek
- úsek ekonomů

Oddělení správy obecního majetku

- Zajišťuje pasportizaci zeleně rostoucí na pozemcích města, veřejných pískovišť a drobné architektury, která se nachází na městské zeleni (např. prolézačky, lavičky).
- Plánuje obnovu dřevin a nových výsadeb na pozemcích města v souladu se schváleným územním plánem města. Vyřizuje agendu týkající se kácení, popř. prořezávek dřevin rostoucích na pozemcích města.

⁵⁰ *Město Česká Lípa* [online]. 2005 [cit. 2010-03-22]. Náplň činnosti odboru. Dostupné z WWW: <<http://www.mucl.cz/mestsky-urad/odbory/odbor-rozvoje-majetku-a-investic/-253.html>>.

- Spolupracuje s odbornými firmami zajišťujícími správu a údržbu městské zeleně a výkopové práce v městské zeleni.
- Ve spolupráci s odbornými firmami plánuje údržbu pískovišť a drobné architektury, která se nachází na městské zeleni.
- Zajišťuje pasportizaci sběrných nádob na odpady a připravuje jejich rozmístění ve spolupráci se společnostmi zajišťující svoz odpadu.
- Dává podnět pro řešení správních deliktů právnických osob a fyzických osob (podnikatelů) dle zákona o obcích: znečištění veřejného prostranství, narušení životního prostředí v obci, odložení věcí mimo vyhrazené místo nebo neudržování čistoty a pořádku na pozemku, který užívá nebo vlastní tak, že naruší vzhled obce.
- Spravuje místní komunikace a veřejně přístupné účelové komunikace ve vlastnictví města, jejich součásti a příslušenství.
- Provozuje tržní místa na Škroupově náměstí. Spravuje a udržuje fontány.

Odbor životního prostředí⁵¹

Tento odbor se dále člení následujícím způsobem:

- Úsek administrativy a spisovny
- Úsek vodoprávního řádu
- Oddělení ochrany přírody, krajiny, ovzduší a odpadů

Poslední zmíněné oddělení povoluje kácení dřevin a je oprávněno k pozastavení, omezení nebo zákazu kácení, ukládá náhradní výsadbu s výjimkou území národních parků a vede přehled pozemků vhodných k náhradní výsadbě. Dále vede přehled o veřejně přístupných účelových komunikacích, stezkách a pěšinách ve svém správním obvodu.

Úsek úřad územního plánování⁵²

Organizačně spadá pod místostarostu. Vyjadřuje se k umístění městského mobiliáře (předzahrádky, městský informační systém, reklamní, propagační a informační zařízení).

Dále je údržba ploch zeleně ve vlastnictví města Česká Lípa zajištěna prostřednictvím smlouvy o dílo uzavřené se subjekty soukromého sektoru. I pro tyto potřeby se město Česká Lípa dělí na šest obvodů a je tedy uzavřeno i šest smluv o dílo, s celkem třemi subjekty, jsou jimi dvě právnické a jedna fyzická osoba.

⁵¹ *Město Česká Lípa* [online]. 2005 [cit. 2010-03-22]. Odbor životního prostředí. Dostupné z WWW: <<http://www.mucl.cz/mestsky-urad/odbory/odbor-zivotniho-prostredi-1/-137.html>>.

⁵² *Město Česká Lípa* [online]. 2005 [cit. 2010-03-22]. Úsek úřad územního plánování. Dostupné z WWW: <<http://www.mucl.cz/mestsky-urad/odbory/usek-urad-uzemniho-planovani-/2009-07-08.html>>.

V neposlední řadě se na údržbě městské zeleně a především na úklidu města podílí i sami občané, a to z evidence českolipského úřadu práce v podobě veřejně prospěšných prací. V roce 2009 bylo takto využito 26 pracovníků a náplní jejich práce bylo zejména ruční čištění města. Další podobnou skupinu tvoří lidé, kteří pro město pracují v rámci tzv. veřejné služby. Originálním a smysluplným počinem je soutěž „O nejhezčí balkón, zahrádku a nejlepší péči o sídlištní zeleň nebo kout zeleně“, kterou Rada města Česká Lípa vyhlašuje již od roku 1994. Smyslem této soutěže je zvýšit veřejný zájem občanů o dění ve městě z hlediska údržby zeleně a podporovat je v této činnosti.⁵³

6.2.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče

Rozpočet města za rok 2008⁵⁴

Celkové příjmy **716 057 tis. Kč**

Celkové výdaje **716 057 tis. Kč**

Saldo rozpočtu **0 Kč**

Vzhledem k informacím uvedeným v kapitole 6.2.2, považuji za vhodné zmínit, že v roce 2008 se mezi odbory městského úřadu řadil ještě Odbor technický, ten však již neexistuje a jeho kompetence z největší části přešly na Odbor rozvoje majetku a investic. Jelikož vycházím z rozpočtu za rok 2008, budou v následujícím textu použity i příjmy a výdaje zrušeného technického odboru.

Vybrané položky na příjmové straně rozpočtu

- daňové příjmy – **422 604 tis. Kč**
 - o z toho místní poplatky – **25 120 tis. Kč**
 - z toho poplatek za užívání veřejného prostranství – **200 tis. Kč**
- nedaňové příjmy – **5 800 tis. Kč**
- dotace – **204 929 tis. Kč**

Vybrané položky na výdajové straně rozpočtu

Technický odbor – **137 276 tis. Kč**

- z toho:
 - o správa a provoz parkovišť - **230 tis. Kč**
 - o silniční vegetace – **160 tis. Kč**

⁵³ *Město Česká Lípa* [online]. 2008 [cit. 2010-03-22]. Z města. Dostupné z WWW: <<http://www.mucl.cz/aktualni-zpravodajstvi/z-mesta/ceska-lipa-oceni-nejlepsi-zelen-.html>>.

⁵⁴ *Město Česká Lípa* [online]. 2005 [cit. 2010-03-22]. Důležité dokumenty města. Dostupné z WWW: <http://www.mucl.cz/user_data/2008/Rozpocet%202008.xls>.

- správa a údržba městské zeleně – **9 000 tis. Kč**
- drobná architektura – **900 tis. Kč**
- venkovní sportoviště – **400 tis. Kč**
- vánoční výzdoba – **300 tis. Kč**
- městské slavnosti – **110 tis. Kč**
- zdravé město – **200 tis. Kč**

Odbor rozvoje majetku a investic – **151 731 tis. Kč**

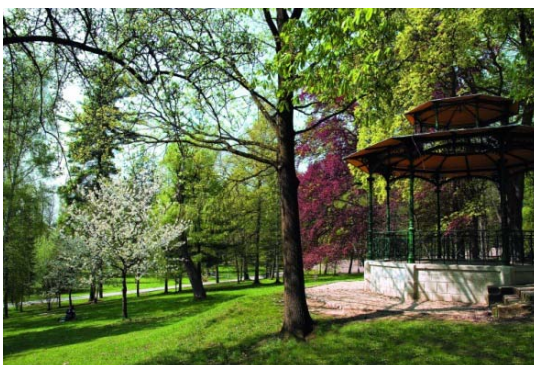
- z toho:

- veřejné WC + kašny – **420 tis. Kč**
- údržba skateparku + dětská hřiště – **550 tis. Kč**
- otevřená sportoviště pro veřejnost – **1 000 tis. Kč**
- regenerace sídlišť – **3 000 tis. Kč**
- městský park – rekonstrukce – **2 500 tis. Kč**

Na základě výše uvedených vybraných položek rozpočtu je možné uvést, že poplatky za užívání veřejného prostranství ve výši 200 tis. Kč představují 0,05% z daňových příjmů a 0,03% z celkových příjmů města. Vybrané výdaje na problematiku veřejných prostranství byly v roce 2008 ve výši 18 870 tis. Kč, což je 2,62% celkových výdajů.

6.2.4 Veřejné prostory ve městě Česká Lípa

Městský park v České Lípě je součástí lesoparku a má téměř 12 ha. Byl založen roku 1875 na zasypaném cihlářském rybníčku, pozůstatku po těžbě hlíny. Obdobně jako většina městských parků i tento je využíván nejen pro odpočinek a relaxaci, ale zároveň se zde konají různé kulturní akce.

Obr. 6.5 – Městský park⁵⁵
Zdroj: <http://turistika.mucl.cz/>

⁵⁵ *Město Česká Lípa : Turistické informace* [online]. 2007 [cit. 2010-03-22]. Městský park. Dostupné z WWW: <http://turistika.mucl.cz/img-gallery/66_full.jpg>.

Projektem souvisejícím s veřejným prostranstvím je i vybudování cyklistické stezky Varhany. Cílem tohoto projektu je zvýšení atraktivity území sdružených obcí v rámci rozvoje turistického ruchu a zároveň zvýšení bezpečnosti cyklistů a chodců v dané lokalitě. Realizací výstavby cyklostezky dojde k rozšíření sítě samostatných cyklistických těles o dalších cca 19 kilometrů a též k rozšíření a zkvalitnění sítě turistických tras. Výstavba cyklostezky byla rozdělena na tři samostatné etapy. Výstavba I. a II. etapy cyklostezky je spolufinancována ze Státního fondu dopravní infrastruktury. Na dokončení zatím čeká poslední etapa.⁵⁶

Obr. 6.6 – Cyklostezka Varhany⁵⁷
Zdroj: <http://cyklostezkavarhany.sweb.cz>

6.3 Město Cheb

6.3.1 Základní informace o Chebu⁵⁸

Město Cheb se rozkládá v Karlovarském kraji na území o rozloze 9640 ha a žije v něm přibližně 35 tisíc obyvatel.

Nejstarším dokladem o Chebu je písemná zmínka z roku 1061. V listině z roku 1203 je pak Cheb poprvé zmiňován jako město. V 15. století patřil Cheb mezi největší a nejbohatší města zemí Koruny české. Třicetiletá válka však o dvě století později přivedla město na pokraj hospodářského zániku. Třetina domů a všechna předměstí byla zničena. Od konce 17. století se začíná Cheb opět hospodářsky a kulturně vzmáhat, ale svého bývalého postavení již nedosáhl. Vstup města do 19. století předznamenávají dvě události, které změnilly výrazně jeho podobu – požár a zrušení pevnosti. Velký požár v roce 1809 zachvátil celou severní část města a poškodil větší středověké stavby, které již nebyly obnoveny. Zrušení chebské

⁵⁶ *Cyklostezka Varhany* [online]. 2008 [cit. 2010-03-22]. Úvod. Dostupné z WWW: <<http://cyklostezkavarhany.sweb.cz/index.htm>>.

⁵⁷ *Cyklostezka Varhany* [online]. 2008 [cit. 2010-03-22]. Fotografie. Dostupné z WWW: <http://cyklostezkavarhany.sweb.cz/index_soubory/page0006.htm>.

⁵⁸ *Město Cheb - turistické infocentrum* [online]. 2003 [cit. 2010-03-23]. O Chebu. Dostupné z WWW: <http://www.tic.mestocheb.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=100426&id=150211&p1=26918>.

pevnosti a prohlášení Chebu za otevřené město je chápáno jako symbolický vstup do nové, racionální doby. Během dvaceti let (1892 – 1912) intenzivní stavební činností vzniká nová, moderní podoba města, která stavebně doplnila historické jádro o významné stavby. Ty, pokud přežily následujících 90 let, patří dodnes k charakteristickému obrazu města.

6.3.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů

Odbory městského úřadu, které se podílí na tvorbě a péči o veřejné prostory jsou Odbor životního prostředí a Odbor silničního hospodářství a dopravy. Soukromým subjektem, smluvně pověřeným péčí o veřejné prostory jsou Chebské technické služby, s. r. o. Dále se významně podílí i středisko Diecézní charity Plzeň.

Odbor životního prostředí⁵⁹

Odbor se organizačně člení na:

- komunální hospodářství
- státní správa životního prostředí
- státní správa vodního hospodářství

Z hlediska veřejných prostorů je důležitým úsekem Komunální hospodářství. Tento úsek zejména:

- Zajišťuje prostřednictvím smluvně pověřeného subjektu správu a údržbu veřejného osvětlení včetně slavnostního osvětlení a vánoční výzdoby, správu a údržbu městského hřbitova, památníků a válečných hrobů.
- Dále zajišťuje odvoz a likvidaci odpadu z košů, údržbu odpadkových košů, pravidelné svozy komunálního odpadu přistavením a odvozem velkoobjemových kontejnerů.
- Připravuje koncepce péče a rozvoje městské a příměstské zeleně, zajišťuje péči o veřejnou zeleň ve městě, organizuje ji a zajišťuje ji ze svěřené části rozpočtu (objednává, financuje, kontroluje a vyhodnocuje).
- Zajišťuje správu a údržbu parkových laviček, dětských hřišť a jejich zařízení, uměleckých děl na plochách veřejné zeleně a jiných drobných technických prvků.
- Zajišťuje správu a běžnou údržbu kašen a studní v majetku města.

⁵⁹ *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2003 [cit. 2010-03-23]. Odbor životního prostředí. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=5091&id_u=2134&p2=1&p1=35460>.

Odbor silničního hospodářství a dopravy⁶⁰

Zajišťuje prostřednictvím smluvně pověřeného subjektu správu místních komunikací včetně zimní údržby, dopravní světelné signalizace, zastávek a čekáren MHD, a rovněž správu a údržbu veřejného osvětlení včetně slavnostního osvětlení a vánoční výzdoby.

Vedle odborů městského úřadu se na péči o veřejné prostory podílí i soukromé a jiné subjekty. Patří mezi ně např. Chebské technické služby s. r. o., nebo středisko Diecézní charity Plzeň, které pečuje o území Krajinky, areálu pod Chebským hradem s parkovou zelení o rozloze 30 tisíc m².

Chebské technické služby s. r. o.

CHETES, s. r. o. jsou soukromou organizací s podílem města. Mezi činnosti vykonávané technickými službami patří zejména⁶¹:

- sekání trávy, hrabání a vyhrabávání listí vč. odvozu
- kácení a prořezávky dřevin vč. úklidu a odvozu, likvidace pařezů odfrézováním
- prodej řezaných a hrnkových květin, sazenic, zeleniny a květin, zahradního substrátu
- květinové dekorace
- údržba a opravy veřejného osvětlení

6.3.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče

Obdobně jako u města Česká Lípa i v Chebu došlo k zániku či přesněji ke sloučení odborů. V rozpočtu za rok 2008 figuruje Odbor komunálního hospodářství, který se v některých položkách shoduje s Odborem životního prostředí (např. ve výdajích obou odborů se nachází veřejné osvětlení, veřejná zeleň apod.), zmíněný Odbor komunálního hospodářství však již v současnosti nefunguje, jeho funkci nahrazuje Oddělení komunálního hospodářství, spadající přímo pod Odbor životního prostředí.

Rozpočet města Cheb za rok 2008⁶²

Celkové příjmy **803 207,1 tis. Kč**

⁶⁰ *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2003 [cit. 2010-03-23]. Městský úřad. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=5091&id_u=18147&p2=1&p1=35064>.

⁶¹ *CHETES* [online]. 2003 [cit. 2010-03-23]. Údržba zeleně, zahradnictví. Dostupné z WWW: <<http://www.chetes.cz/technicke-sluzby/udrzba-zelene-zahradnictvi>>.

⁶² *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2009 [cit. 2010-03-23]. Dokumenty. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=5091&id_dokumenty=927090>.

Celkové výdaje **760 732,9 tis. Kč**

Saldo rozpočtu **42 474,2 tis. Kč**

Vybrané položky na příjmové straně rozpočtu

- Daňové příjmy – **421 259 tis. Kč**
 - o Z toho místní poplatky – **27 376,9 tis. Kč**
 - z toho poplatek za užívání veřejného prostranství – **4 003,7 tis. Kč**
- Nedaňové příjmy – **132 393,3 tis. Kč**
 - o z toho příjmy z pronájmu majetku a poskytovaných služeb – **54 567,5 tis. Kč**
 - z toho náměstí Krále Jiřího z Poděbrad pro městské trhy – **39,3 tis. Kč**
- Dotace – **176 154,1 tis. Kč**

Příklady dotačních titulů v souvislosti s veřejnými prostory:

- projekt „Údržba stromů Pod Lipami“ – **45,5 tis. Kč** (Ministerstvo ŽP)
- Kosení louky – kosatec sibiřský – **14 tis. Kč** (Ministerstvo ŽP)

Vybrané položky na výdajové straně rozpočtu

Odbor životního prostředí – **25 522,2 tis. Kč**

- Z toho:
 - o Komunální služby – vánoční výzdoba, pohřbenictví, veřejné osvětlení – **5 574,3 tis. Kč**
 - o Ochrana ŽP, ovzduší – odpadové hospodářství, veřejná zeleň, mobiliář – **18 826,7 tis. Kč**

Odbor komunálního hospodářství – **105 404,1 tis. Kč**

- Z toho:
 - o Vodovody, památníky, kašny, WC, tržnice aj. – **1 082,9 tis. Kč**
 - o Veřejné osvětlení – **7 142 tis. Kč**
 - o Veřejná zeleň, mobiliář, sledování ovzduší – **15 646,1 tis. Kč**

Na základě výpočtů, provedených z výše uvedených položek je patrné, že poplatek za užívání veřejného prostranství tvoří 0,95% z daňových příjmů a 0,5% z příjmů celkových. Ve výdajové části rozpočtu pak položky související s veřejnými prostory 48 272 tis. Kč tvoří 6,35% z celkových výdajů města.

6.3.4 Veřejné prostory ve městě Cheb

Město Cheb má několik aktuálních, či nedávno uskutečněných projektů v oblasti veřejných prostranství, o kterých bych se chtěla zmínit.

Jedním z nich je rekonstrukce pěší zóny. Městu se podařilo získat dotaci z ROP ve výši 127 mil. Kč. Celkové náklady projektu mají přesáhnout 141 mil. Kč. Kromě vlastní pěší zóny se počítá i s rozsáhlými úpravami přiléhajících úseků okolních ulic, práce na realizaci mají skončit v říjnu 2010. Cílem úprav je podpořit vznik harmonického prostředí, které do centra přitáhne místní i turisty a vytvoří kvalitní podmínky pro fungování obchodů či restaurací.⁶³

Obr. 6.7 – Projekt pěší zóny⁶⁴
Zdroj: www.mestocheb.cz

Dalším projektem je Zatraktivnění vjezdů do města, tato akce probíhala od května do července roku 2009. V projektu šlo především o parkové úpravy, instalaci uvítacích panelů, vlajkových stožárů apod. Celkové náklady dosáhly výše 1,64 mil. Kč. Tento projekt ukazuje, že stejně jako je důležité dbát o vzhled prostranství uvnitř města, je třeba zabývat se i prvky, které se nacházejí na samém okraji.⁶⁵

Obr. 6.8 – Vjezd do města⁶⁶
Zdroj: www.mestocheb.cz

⁶³ *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2008 [cit. 2010-03-23]. Rekonstrukce pěší zóny. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=5091&id=772322&p1=21609>.

⁶⁴ *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2008 [cit. 2010-03-30]. Rekonstrukce pěší zóny. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/VismoOnline_ActionScripts/Image.aspx?id_org=5091&id_obrazky=2579>.

⁶⁵ *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2009 [cit. 2010-03-23]. Prezentace projektů. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=5091&id_dokumenty=926803>.

⁶⁶ *Cheb : Oficiální internetové stránky* [online]. 2009 [cit. 2010-03-23]. Prezentace projektů. Dostupné z WWW: <http://www.mestocheb.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=5091&id_dokumenty=926803>.

6.4 Obec Třeština

6.4.1 Základní informace o obci Třeština⁶⁷

Obec Třeština se nachází v Olomouckém kraji na území o katastrální výměře 543 ha. V současné době v obci žije přibližně 350 obyvatel.

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1353. Jednotlivé části Třeštiny byly v držení mnoha různých vlastníků z řad drobné šlechty až do 15. století, kdy se stala součástí zábřežského panství. V 17. století přešlo panství do rukou Ladislava Veleny ze Žerotína. Ten byl jedním z moravských vůdců stavovského povstání a po porážce na Bílé Hoře musel uprchnout do ciziny. Jeho rozsáhlé panství získal při konfiskaci kníže Karel z Lichtenštejna a v majetku rodu Lichtenštejnů zůstala Třeština až do roku 1848. Koncem 19. století se obec dostala velmi rychle mezi přední české zemědělské vesnice na Mohelnicku. Na přelomu století se Třeština výrazně zapsala do českých dějin techniky. Roku 1901 v Háji (součást obce) vzniká První moravská zemědělská elektrárna, vůbec první v Rakousko-uherské monarchii, jež pomocí nadzemního vedení elektrifikovala okolní vsi.

6.4.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů⁶⁸

V obci probíhá pravidelná údržba travních porostů jako např. sečení, vyhrabávání listí apod., dále jde o úklid odpadků, zametání chodníků a zimní údržbu místních komunikací. Od roku 2004 obec postupně zavedla květinovou výzdobu, nejprve obecního úřadu a dále mateřské školy a veřejného prostranství návsi. Na tyto práce obec každoročně zaměstnává pracovníky z úřadu práce na tzv. veřejně prospěšné práce, v roce 2009 bylo takto zaměstnáno celkem 6 pracovníků. V případě potřeby dalších pracovníků na vykonávání činností spojených s údržbou veřejných prostranství obec uzavírá smluvní vztahy nejčastěji s fyzickými osobami (v letní sezóně často formou brigád pro studenty či důchodce).

6.4.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče

Obec každoročně vynakládá na údržbu, čistotu a pořádek veřejných prostranství v obci značnou část finančních prostředků rozpočtu.

⁶⁷ *Obec Třeština* [online]. 2006 [cit. 2010-03-24]. Základní údaje o obci. Dostupné z WWW: <http://mesta.obce.cz/trestina/vismo/dokumenty2.asp?id_org=17079&id=1065&p1=52>.

⁶⁸ *Obec Třeština* [online]. 2007 [cit. 2010-03-25]. Soutěž Vesnice roku. Dostupné z WWW: <http://mesta.obce.cz/trestina/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=17079&id_dokumenty=1268>.

Rozpočet obce za rok 2008⁶⁹

Celkové příjmy	3 835,5 tis. Kč
Celkové výdaje	2 776,8 tis. Kč
Saldo rozpočtu	1 058,7 tis. Kč

Vybrané položky na příjmové straně rozpočtu

- daňové příjmy – **2 589 tis. Kč**
 - o z toho místní poplatky – **145 tis. Kč**
 - z toho poplatek za užívání veřejného prostranství – **1 tis. Kč**
- nedaňové příjmy – **315 tis. Kč**
- dotace – **26,5 tis. Kč**

Vybrané položky na výdajové straně rozpočtu

- 3412 – Obecní hřiště – **139,5 tis. Kč**
- 3631 – Veřejné osvětlení – **60 tis. Kč**
- 3639 – Komunální služby a územní rozvoj – **2 tis. Kč**
- 3745 – Péče o vzhled obce – **105 tis. Kč**
 - o Z toho:
 - Sezónní pracovníci na úklid a péči o vzhled obce – **60 tis. Kč**
 - Provozní výdaje – **20 tis. Kč**
 - Výsadba veřejné zeleně „Za Humny“ – **10 tis. Kč**
 - Nákup sekačky **15 tis. Kč**

V obecním rozpočtu představují příjmy vybrané za užívání veřejného prostranství 0,039% z daňových příjmů a 0,027% z příjmů celkových. Na straně výdajů pak částka 306,5 tis. Kč, spojená s veřejnými prostory, představuje 11,3% z celkových výdajů obce za rok 2008.

6.4.4 Veřejné prostory v obci Třeština

Stejně jako u zástupců měst, i u jednotlivých vesnic jsem se pokusila zjistit a vybrat zajímavý počín, který by souvisel s veřejnými prostory.

V obci Třeština proběhl v roce 2009 projekt nazvaný Stromy pro Háj, s jehož zprostředkováním pomohla Nadace Partnerství. Šlo o částku 20 tis. Kč, za kterou byly znovu vysazeny stromy, které zničila vichřice. Celkem šlo o 18 kusů stromových sazenic. Projekt zpracovala a pomohla zrealizovat MAS Mohelnicko.

⁶⁹ *Obec Třeština* [online]. 2009 [cit. 2010-03-25]. Rozpočet obce. Dostupné z WWW: <http://mesta.obce.cz/trestina/vismo/dokumenty2.asp?id_org=17079&id=1174&p1=1107>.

Obr. 6.9 – Následky vichřice⁷⁰

Zdroj: www.mesta.obce.cz

V obci pravidelně probíhá soutěž o nejkrásnější kvetoucí dům obce. Tato akce poukazuje mimo jiné na to, že nejen podoba návsi či parku vytváří vzhled veřejných prostranství na vesnici, ale i předzahrádky, balkony a okna obyvatel přispívají k tomu, jak budou návštěvníci či místní své okolí vnímat. Na následující fotografii je zachycen jeden z oceněných domů.

Obr. 6.10 – Oceněný dům⁷¹

Zdroj: www.mesta.obce.cz

⁷⁰ *Obec Třeština* [online]. 2009 [cit. 2010-03-25]. Občasník. Dostupné z WWW: <http://mesta.obce.cz/trestina/VismoOnline_ActionScripts/File.aspx?id_org=17079&id_dokumenty=1624>.

⁷¹ *Obec Třeština* [online]. 2006 [cit. 2010-03-25]. Fotogalerie. Dostupné z WWW: <http://mesta.obce.cz/trestina/vismo/galerie2.asp?id_org=17079&id_galerie=1033&p1=68>.

6.5 Obec Bory

6.5.1 Základní informace o obci Bory⁷²

Bory leží v kraji Vysočina a zabírají území o rozloze 1647 ha. Žije zde téměř 800 obyvatel. Obec Bory jako taková vznikla až v roce 1972, a to spojením Dolních a Horních Borů, ke kterým patří i osada Cyrilov. Obce však byly založeny už ve 14. století, jejich základ tvoří náves s kostelem. Okolí Borů je světoznámou mineralogickou lokalitou a zdejší minerály jsou bohatě zastoupeny ve sbírkách muzeí.

6.5.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů⁷³

Na jaře a na podzim se v obci provádí úklid veřejných prostranství. Přitom pomáhají žáci školy. Podílí se i občané, kteří se starají o širší okolí svých domů. Někteří se ve spolupráci s obecním úřadem starají o zeleň v parcích, kde zaměstnanec obecního úřadu provádí náročnější práce. Občané také pečují o pomníky a kříže na návších u kostelů. Květinová výzdoba soukromých domů a předzahrádek se ponechává na iniciativě obyvatel.

Péči o veřejnou zeleň obec věnuje zvýšenou pozornost, což vychází i ze Strategických priorit obce pro léta 2005 – 2015. Tento dokument mimo jiné říká, že obec chce na základě kvalitního urbanistického plánu za spolupráce občanů nacházet a budovat místa k setkávání. Zkrášlovat obec, renovovat nevyužité budovy a plochy a hledat pro ně nová využití.

6.5.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče⁷⁴

Rozpočet obce za rok 2008

Celkové příjmy	12 698 tis. Kč
Celkové výdaje	16 139 tis. Kč
Saldo rozpočtu	- 3 441 tis. Kč

Vybrané položky na příjmové straně rozpočtu

- Daňové příjmy – **6 781 tis. Kč**
 - o Z toho místní poplatky – **375 tis. Kč**

⁷² Bory [online]. 2008 [cit. 2010-03-25]. Stručná charakteristika obce. Dostupné z WWW: <<http://www.bory.cz/cs/komunitni-obec/sout-vesnice-roku/56-struna-charakteristika-obce-bory>>.

⁷³ Bory [online]. 2008 [cit. 2010-03-25]. Stručná charakteristika obce. Dostupné z WWW: <<http://www.bory.cz/cs/komunitni-obec/sout-vesnice-roku/56-struna-charakteristika-obce-bory>>.

⁷⁴ Bory [online]. 2008 [cit. 2010-03-25]. Rozpočet obce. Dostupné z WWW: <http://www.bory.cz/images/stories/obecni_urad/rozpocet/rozpocet_2008.xls>.

- Z toho poplatek za užívání veřejného prostranství – **2,7 tis. Kč**
- Nedaňové příjmy – **1 342 tis. Kč**
- Dotace – **4 503 tis. Kč**

Vybrané položky na výdajové straně rozpočtu

- 3631 – Veřejné osvětlení – **319 tis. Kč**
- 3639 – Komunální služby a územní rozvoj – **2 903 tis. Kč**
- 3745 – Péče o vzhled obce a veřejnou zeleň – **97 tis. Kč**

V obci Bory tvoří poplatek za užívání veřejného prostranství 0,039% z daňových příjmů, což je 0,021% z celkových příjmů. Výdaje na veřejná prostranství pak činí 3 319 tis. Kč, tedy v procentním vyjádření 20,56% z celkových výdajů.

6.5.4 Veřejné prostory v obci Bory

V obci proběhlo v minulých letech několik projektů v rámci tvorby či údržby veřejných prostranství. Například v roce 2005 byla vysázena všemi žáky ZŠ „Borová alej“ u příležitosti Dne země v rámci akce „Strom života“ s finanční podporou Nadace Partnerství. V roce 2007 pak byla realizována výsadba zeleně na návsi v Dolních Borech za podpory Nadace Partnerství, díky které získala obec přes 19 tis. Kč, což je téměř 60 % nákladů. Šlo převážně o výsadbu listnatých dřevin a keřů, která oživila vzhled návsi. Realizace za účasti veřejnosti byla podnětem k pochopení významu zeleně jako součásti životního prostředí v obci a vhodného místa k setkávání.⁷⁵ Výsadbu, na které se podílel i Český svaz ochránců přírody Bory, zobrazuje i následující fotografie.

Obr. 6.11 – Výsadba stromků⁷⁶
Zdroj: <http://csopbory.unas.cz>

⁷⁵ Nadace Partnerství [online]. 2007 [cit. 2010-03-25]. Udělené malé granty. Dostupné z WWW: <<http://www.nadacepartnerstvi.cz/p-12949>>.

⁷⁶ CSOP Bory [online]. 2007 [cit. 2010-03-25]. Fotogalerie. Dostupné z WWW: <http://csopbory.unas.cz/foto_index.php?galid=11>.

6.6 Obec Malenice

6.6.1 Základní informace o obci Malenice⁷⁷

Malenice leží v Jihočeském kraji na území o rozloze 986 ha. Žije zde přibližně 650 obyvatel. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1318. Na konci 13. století (případně na počátku 14. století) dochází nejspíše k ucelení rozptýleného osídlení do prostoru horní části obce a do okolí kostela sv. Jakuba, který je dodnes dominantou vesnice.

V roce 2008 získala obec titul Vesnice roku 2008 Jihočeského kraje a 3. místo v celostátním kole soutěže Vesnice roku.

6.6.2 Organizační zabezpečení veřejných prostorů

Obec zaměstnává dva pracovníky na veřejně prospěšné práce, kteří se podílejí i na údržbě veřejných prostor. Dále obec dle potřeby uzavírá smlouvu o dílo se soukromými subjekty na provedení či provádění konkrétních prací (např. sečení návsi apod.)

Na péči o veřejné prostory se v obci podílí i SDH Malenice. K činnostem, které vykonávají, patří např. zalévání travnatých ploch a stromů na návsi a v okolí, udržování čistoty potoka protékajícího obcí, spolupracují i při výsadbě zeleně a následné údržbě.

6.6.3 Finanční zabezpečení tvorby veřejných prostorů a péče

Rozpočet obce za rok 2008⁷⁸

Celkové příjmy	8 648,6 tis. Kč
Celkové výdaje	7 698,7 tis. Kč
Saldo rozpočtu	949,9 tis. Kč

Vybrané položky na příjmové straně rozpočtu

- Daňové příjmy – **4 860 tis. Kč**
 - o Z toho místní poplatky – **374 tis. Kč**
 - Z toho poplatek za užívání veřejného prostranství – **0 Kč**
- Nedaňové příjmy – **1 286,8 tis. Kč**
- Dotace – **1 601,8 tis. Kč**

⁷⁷ Malenice [online]. 2005 [cit. 2010-03-26]. Historie. Dostupné z WWW: <<http://www.oldweb.obecmalenice.cz/showpage.php?name=hm4>>.

⁷⁸ Malenice [online]. 2008 [cit. 2010-03-26]. Rozpočet obce. Dostupné z WWW: <http://www.obecmalenice.cz/userfiles/file/dokumenty_6.pdf>.

Vybrané položky na výdajové straně rozpočtu

- 3631 – Veřejné osvětlení – **70 tis. Kč**
- 3745 – Péče o vzhled obcí a veřejnou zeleň – **350 tis. Kč**

V roce 2008 obec Malenice nevybírala poplatek za užívání veřejného prostranství, a proto tento poplatek v obecním rozpočtu nefiguruje. V oblasti výdajů na veřejná prostranství dosáhly vynaložené výdaje 420 tis. Kč., což představuje 5,46% z celkových výdajů.

6.6.4 Veřejné prostory v obci Malenice

V obci Malenice proběhla v roce 2008 Soutěž o nejhezčí předzahrádku, která měla mimo jiné motivovat obyvatele k tvorbě a udržování vzhledných prostorů před svými domovy. Předzahrádku, která byla zapojena do soutěže, zobrazuje i následující fotografie.

Obr. 6.12 – Soutěžní předzahrádka⁷⁹
Zdroj: www.obecmalenice.cz

V minulých letech proběhla akce s názvem Revitalizace centra obce Malenice. Tento projekt zahrnoval několik dílčích činností, ke kterým patřila např. rekonstrukce kulturního domu, instalace nového veřejného osvětlení, výstavba parkovacích míst a podobně. Součástí byla i výstavba nového dětského a univerzálního hřiště či vytvoření pobytové plochy k posezení a pro odpočinek návštěvníků. Náklady na celou akci se pohybovaly kolem 40 mil. Kč.

⁷⁹ *Malenice* [online]. 2008 [cit. 2010-03-26]. Fotogalerie 2008. Dostupné z WWW: <http://www.obecmalenice.cz/inc/resize_img_cls.php?img=../userfiles/image/img_1148.jpg&s=800&v=700>.

7 Zhodnocení a návrhy na zlepšení

V následujícím textu se pokusím zhodnotit informace shromážděné v předchozí kapitole, určit rozdíly k přístupu ve tvorbě a péči o veřejné prostory na vesnici a ve městě a případně formulovat návrhy na možné zlepšení ve zmíněné oblasti veřejných prostorů.

Nejprve je nutné podotknout, že je i z předchozího textu zřejmé, že základní rozdíly jsou dány především rozsahem veřejných prostorů. Je evidentní, že jiná je potřeba pracovníků a financí pro tvorbu a údržbu prostor v rozsáhlé městské zástavbě a jiná pro zabezpečení obdobných činností na vesnici. Dále hrají roli i přírodní podmínky, neboť vesnice mají například blíž k volné přírodě a zeleni, a proto ji nepotřebují uměle umísťovat. Na rozdíl od měst, kde přeměna některých ploch na zeleň, může být jedinou možností jak ji přiblížit obyvatelům.

Kapitola 6 jasně demonstruje, že ani v obcích stejného typu, tedy městech nebo vesnicích, se k problematice, řešené v této práci, nepřistupuje naprosto stejně. Nelze říci, že ve městech vždy tvorbu a péči veřejných prostor zajišťuje např. Odbor životního prostředí apod. Na druhé straně se domnívám, že je možné uvést, že převážná část stanovení metodiky a zajištění tvorby a péče veřejných prostorů je v kompetenci určitého odboru městského úřadu (v případě zástupců vybraných pro tuto práci je to Odbor životního prostředí ve městě Vsetín, Odbor rozvoje, majetku a investic ve městě Česká Lípa a opět Odbor životního prostředí ve městě Cheb). Přičemž přímé či fyzické zajištění tvorby a péče veřejných prostorů (ve smyslu vykonávání různých prací, oprav, údržby apod.) je prostřednictvím zmíněných odborů delegováno buď na městem zřízené organizace (TS Vsetín, s. r. o.) nebo organizace s určitým podílem města (Chebské TS, s. r. o.), či na několik různých soukromých subjektů, ať už právnických či fyzických osob (ve městě Česká Lípa). V případě městem zřízených organizací zřizovatel často uděluje své organizaci dotace na provoz, u soukromých organizací či dalších osob je práce prováděna na základě uzavřené smlouvy a za úplatu.

Naproti tomu na obecních úřadech na vesnicích zpravidla nebývá orgán, který by měl přímo ve své vymezené působnosti činnosti, týkající se veřejných prostorů. Tyto otázky se většinou řeší při aktuálních situacích na zasedání zastupitelstva. Odtud pak může vzejít např. podnět pro oslovení odborníka na vypracování určitého projektu (jako byl projekt Revitalizace centra obce Malenice) nebo potřeba dalších pracovníků pro údržbu veřejných prostor apod. S ohledem na rozsah prací jsou odborné soukromé organizace najímány většinou na složitější projekty typu výstavba nového hřiště atp., které mohou vycházet ze strategických dokumentů obce. V ostatních záležitostech, které jsou většinou provozního charakteru, tedy např. sečení

travního porostu, zastříhování stromků nebo drobné opravy mobiliáře, jsou uzavírány smlouvy s fyzickými osobami, často přímo s obyvateli obce.

Mé doporučení možného zlepšení pro města se týká především jisté „roztříštěnosti“ agendy, spojené s veřejným prostranstvím, mezi dva a někdy i více odborů. Z předešlé kapitoly je zřejmé, že i sama města jsou si této situace vědoma, a proto byly zrušeny či sloučeny některé odbory a tím upraveny jejich kompetence (např. zrušení Technického odboru v České Lípě). Avšak někde zmíněné nedostatky stále přetrvávají. Ve městě Cheb sice došlo ke změně Odboru komunálního hospodářství na Oddělení komunálního hospodářství, spadající pod Odbor ŽP, ale i tak mají např. zajištění správy a údržby veřejného osvětlení včetně slavnostního osvětlení a vánoční výzdoby prostřednictvím smluvně pověřeného subjektu v náplni činnosti hned dva odbory městského úřadu (Odbor ŽP a Odbor silničního hospodářství a dopravy).

V případě vesnic bych apelovala na zvýšení využívání možností komunitního plánování. Domnívám se, že malá rozloha obcí a tím pádem větší spjatost obyvatel se vzhledem obce přímo vybízí k tomu, aby sami občané mohli promlouvat do problematiky úpravy a údržby veřejných prostranství a přispívat svými názory na věc. Je znatelné, že i obce jsou s touto situací obeznámeny. Podobnou snahu můžeme spatřovat např. v pořádání různých soutěží o nejkrásnější předzahrádky, části zeleně apod. To jistě plní svou úlohu při motivaci obyvatel. V obci Bory již komunitní plánování funguje, figuruje v něm např. i ČSOP Bory. Program jednoho z komunitních setkání obsahuje Příloha A.

Vyzdvihnout bych naopak chtěla jeden z prvků, který mají města i vesnice společný, a tím je využívání pracovníků na tzv. veřejně prospěšné práce. Převážná část těchto pracovníků bývá využita právě v rámci úklidu a údržby městské zeleně a veřejných prostranství. Tento počin je podporován Evropským sociálním fondem. Příklad konkrétního projektu veřejně prospěšných prací v obci Malenice je v Příloze B.

Co se týká financování tvorby veřejných prostorů a zabezpečení péče o ně, jde shodně u měst i vesnic o financování více zdrojové. Jak již bylo uvedeno v kapitole 6, konkrétně v části 6.1.3, zdroje lze získat z vlastního rozpočtu např. v podobě poplatku za užívání veřejného prostranství. Takovéto vlastní příjmy jsou nejčastěji využívány na provozní činnost (tedy úklid, sečení travního porostu, údržba mobiliáře apod.), kdežto na rozsáhlejší akce, jako je budování nových veřejných prostorů, revitalizace prostranství atd., se používají finanční prostředky plynoucí v podobě grantů a dotací ze státního rozpočtu, od krajů či od EU. Se zajišťováním dotací od soukromých firem ze ziskového sektoru pomáhají i různé neziskové

organizace, jako například Nadace Partnerství, která pro obec Bory získala dotaci na výsadbu zeleně v prostorách návsi a pro obec Třeština zajistila finance na obnovu vichřicí zničených stromů v rámci projektu Stromy pro Háj.

Výlučně pro obce vesnického typu probíhá každý rok soutěž Vesnice roku. Vyhlášovatelé soutěže jsou: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Spolek pro obnovu venkova ČR, Svaz měst a obcí ČR a Ministerstvo zemědělství ČR. Z vesnic vybraných pro tuto práci v soutěži Vesnice roku uspěla obec Malenice, která se v roce 2008 umístila na 3. místě celorepublikového kola, do kterého postoupila jako vítěz za Jihočeský kraj. Za umístění na 3. místě dostala obec do rozpočtu 1.8 mil Kč.

8 Závěr

V úvodu této práce, pojednávající o veřejných prostorech, jsem si položila několik otázek, na které jsem se pokusila nalézt odpovědi. Abych se mohla dopracovat k odpovědi na stěžejní otázku, zda: „Existují rozdíly k přístupu ve tvorbě a péči o veřejné prostory na vesnici a ve městě v ČR? V případě že ano, jaké rozdíly to jsou?“, musela jsem si klást i dílčí podotázky, které mi v řešení té klíčové dopomáhaly. Podotázky byly následující: „Kdo zajišťuje tvorbu a péči veřejných prostor? Jaké finance zmíněnou tvorbu a péči umožňují? Jsou odpovědi stejné pro města i vesnice v České republice?“

Téměř celou problematiku veřejných prostorů doprovází jakási „roztříštěnost“. První známky této nejednotnosti se objevují již v kapitole 1, kde se snažím objasnit pojmosloví a definovat samotné veřejné prostory. Definice pro termín „veřejné prostranství“ a „veřejné prostory“ se liší, ale jak je uvedeno ve zmíněné první kapitole, domnívám se, že pro potřeby této práce je vhodné považovat tyto dva pojmy za totožné a z této skutečnosti vycházím v celém textu práce. Další známkou toho, že problematika veřejných prostorů není naprosto jednotná a ucelená, je i jejich dělení. Existuje totiž rovnou několik způsobů, jak veřejné prostory rozdělit. Význam zde mají různá kritéria i různé pohledy na veřejná prostranství. Základní členění, které je uvedeno v kapitole 1.2.1, dělí veřejné prostory na ulice, náměstí, zeleň a ostatní veřejné plochy. Další specifická dělení jsou uvedena v kapitolách následujících po naposledy zmíněné.

Pro lepší pochopení oblasti veřejných prostorů je účelné zabývat se i jejich minulostí a historickým vývojem. Jak uvádí kapitola 2, různé podoby veřejných prostorů se vyvíjely prakticky od samotného vzniku měst. Utvářely se v souvislosti se způsobem života a společenskými zvyklostmi. S růstem významu měst rostl i význam veřejných prostorů. V pravěku sloužila veřejná prostranství pro shromažďování a měla především kultovní charakter. Ve starověku pak posílila obchodní funkce, kdy se lidé na prostranstvích shromažďovali především za účelem provádění obchodů. V období středověku se pak nejvýznamnějším veřejným prostorem stává náměstí, které má jednak tržní a jednak společenskou funkci, zejména pro bohaté vrstvy obyvatel. Novověké pojetí veřejných prostor přináší i nové hledisko. Vznikají i nové prostorové formy náměstí. Novověké veřejné prostory jsou často monumentálního charakteru a představují významné prvky urbánních struktur. Kapitola 2.4 obsahuje moderní vývoj veřejných prostorů, který je spojen s mnoha novými prvky. Jedná se například o výstavbu parkových ploch, nových prostranství, moderní koncepce měst a podobně.

Aby mohly současné veřejné prostory plnit jednu ze svých základních funkcí, a to sloužit obyvatelům, jsou na ně kladeny požadavky, které specifikuje kapitola 3. Mezi tyto moderní požadavky na veřejné prostory patří zejména obyvatelnost, participace a udržitelnost. Kromě těchto požadavků je pro veřejné prostory podstatné i zakotvení v právním systému České republiky. Zde se opět projevuje již dříve zmíněná nejednotnost a roztržitost problematiky. Veřejné prostory totiž nejsou striktně vymezeny v jednom právním předpisu, nýbrž o nich z větší či menší části pojednává právních norem více. Jejich přehled je uveden v kapitole 4, a je vhodné uvést, že specifické vymezení veřejných prostranství, zejména pro účel vybírání poplatků za užívání veřejných prostranství, mohou mít i jednotlivá města ve svých vyhláškách.

Kapitola 5 uvádí teoretické vymezení péče o veřejné prostory, které je rozděleno na péči o fyzický vzhled veřejných prostorů (úklid, údržba, vybavení mobiliářem) a organizace aktivit ve veřejných prostorech. Kapitola 5.2 pak obsahuje i přehlednou tabulku znázorňující prvky městského mobiliáře a jejich obvyklé správce. Tím je uzavřena teoretická část této bakalářské práce a otvírá se tak prostor pro praktické zkoumání a srovnávání tvorby a péče veřejných prostorů u jednotlivých vybraných zástupců. Kapitola 6 uvádí ony praktické poznatky ze stejné oblasti u každého zástupce, aby následně bylo možné porovnání a zhodnocení, které je provedeno v kapitole 7. Ve zmíněné sedmé kapitole jsem se tedy pokusila shrnout rozdíly, které ze zkoumání vybraných měst vyplynuly a navrhnout možná zlepšení.

Odpovědí na otázku, zda existují rozdíly k přístupu ve tvorbě a péči o veřejné prostory na vesnici a ve městě v ČR, je tedy sedmá kapitola. Pro přehlednost, ve zkrácené podobě, se dá říci, že rozdíly tu opravdu jsou. V podstatě jsou dány velikostí města/vesnice, rozlohou i přírodními podmínkami. Dále rozdíly spočívají v odlišnosti organizační struktury městského a obecního úřadu, která se však také z části odvíjí od velikosti obce a počtu obyvatel. Ve městech je jeden či více odborů zabývajících se ať již plně či částečně problematikou veřejných prostorů. V porovnávaných vesnicích se žádný takový subjekt nevyskytuje. Co se týká financování, tak shodně u měst i vesnic se jedná o financování více zdrojové.

Na samý závěr práce považuji za vhodné uvést, že velmi důležité je obecné povědomí o veřejných prostorech. Již v úvodu práce jsem se zamýšlela nad tím, že pro většinu obyvatel představují veřejné prostory něco samozřejmého, a teprve kdyby tu nebyly, ukázala by se některým občanům jejich důležitost. Proto si myslím, že je krok správným směrem využívat možnosti komunitního plánování, které sice už u některých měst a obcí funguje, ale není

zatím plně rozšířené. Vždyť kdo jiný by se měl podílet na utváření veřejných prostorů, než ti kteří je budou využívat – tedy obyvatelé.

⁸⁰ Bory [online]. 2010 [cit. 2010-03-29]. Komunitní plánování. Dostupné z WWW: <<http://www.bory.cz/cs/komunitni-obec/komunitni-planovani>>.

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt CZ.1.04/2.1.00/03.00001

Veřejně prospěšné práce

Jak pomohla Evropská unie a Evropský sociální fond
naší obci?

V letech 2008 - 2010 jsou vytvářena pracovní místa veřejně prospěšných prací (VPP) také v rámci projektu Veřejně prospěšné práce, který je v rámci Operačního programu **Lidské zdroje a zaměstnanost** financován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

V období **roku 2009** bylo v **obci Malenice** v rámci projektu podpořeno **6** pracovních míst na VPP za **324 560,- Kč**, z toho výše příspěvku z Evropského sociálního fondu činila 85%, tj. 275 876,- Kč a ze státního rozpočtu České republiky činila 15%, tj. 48 684,- Kč.

Pracovní místa podpořená v rámci VPP byla zaměřena na úklid a údržbu obecního majetku.

⁸¹ *Malenice* [online]. 2009 [cit. 2010-03-29]. Úřední deska. Dostupné z WWW: http://www.obecmalenice.cz/userfiles/file/vyveska_197.pdf.

Seznam obrázků a tabulek

Obr. 1.1 – Schéma prostorů	11
Obr. 1.2 – Dlouhá ulice, Litoměřice	12
Obr. 1.3 – Náměstí v Pelhřimově	12
Obr. 1.4 – Park v Přerově	13
Obr. 2.1 – Kapitolské náměstí	20
Obr. 2.2 – Náměstí sv. Petra v Římě	20
Obr. 3.1 – Úrovně participace	25
Obr. 6.1 – Vybraní zástupci na mapě ČR	33
Obr. 6.2 – Projekt náměstí Svobody	39
Obr. 6.3 – Budoucí podoba náměstí Svobody	39
Obr. 6.4 – Panská zahrada	39
Obr. 6.5 – Městský park	43
Obr. 6.6 – Cyklostezka Varhany	44
Obr. 6.7 – Projekt pěší zóny	48
Obr. 6.8 – Vjezd do města	48
Obr. 6.9 – Následky vichřice	51
Obr. 6.10 – Oceněný dům	51
Obr. 6.11 – Výsadba stromků	53
Obr. 6.12 – Soutěžní předzahrádka	55
Tabulka 5.1 – Prvky městského mobiliáře a jejich obvyklí správci	30

Seznam příloh

Příloha A – Pozvánka na komunitní setkání	58
Příloha B – Projekt veřejně prospěšných prací	59

Použitá literatura

Tištěné zdroje:

GEHL, Jan. *Život mezi budovami : Užívání veřejných prostranství*. Ladislav Ptáček; Karel Blažek. Brno : Nadace Partnerství, 2000. 202 s. ISBN 80-85834-79-0.

KOUTNÝ, CSc., Doc. Ing. arch. Jan Význam a vývoj veřejných prostorů : . In *Veřejné prostory a život města*. Brno : FA VÚT, 2002. s. 63

ŠILHÁNKOVÁ, Ph.D., Doc. Ing. arch. Vladimíra. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. 1. vyd. Brno : Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav teorie urbanismu, 2003. 146 s. ISBN 80-214-2505-9.

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra. Vliv veřejné správy na kvalitu a fungování veřejných prostorů našich měst. In GYENES, Filip. *Public asministration 2004*. 1., Pardubice : Univerzita Pardubice, 2004. s. 416. ISBN 80-7194-684-2

Právní normy:

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

Bory [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.bory.cz/>>.

CSOP Bory [online]. 2007. Dostupné z WWW: <<http://csopbory.unas.cz/>>.

Cyklostezka Varhany [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://cyklostezkavarhany.sweb.cz/>>.

Do Říma [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.dorima.cz/>>.

CHETES [online]. 2003. Dostupné z WWW: <<http://www.chetes.cz/>>.

Litoměřice [online]. 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.litomerice.cz/>>.

Malenice [online]. 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.oldweb.obecmalenice.cz/>>.

Město Česká Lípa [online]. 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.mucl.cz/>>.

Město Cheb - turistické infocentrum [online]. 2003. Dostupné z WWW: <<http://www.tic.mestocheb.cz/>>.

Mvtgroup.cz [online]. 2006. Dostupné z WWW: <<http://www.mvtgroup.cz/>>.

- Obec Třeština* [online]. 2006. Dostupné z WWW: <<http://mesta.obce.cz/trestina/>>.
- Prerov* [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.mu-prerov.cz/>>.
- Region Hranicko* [online]. 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.regionhranicko.cz/>>.
- Rekreace* [online]. 2005. Dostupné z WWW: <<http://www.rekreace.jannemec.com/>>.
- Technické služby Vsetín* [online]. 2007. Dostupné z WWW: <<http://www.tsvsetin.cz/>>.
- Veřejná správa*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2003. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/>>.
- Vítejte na Vysočině* [online]. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.region-vysocina.cz/>>.
- Vsetín : Oficiální web města* [online]. 2007. Dostupné z WWW: <www.vsetin.cz>.